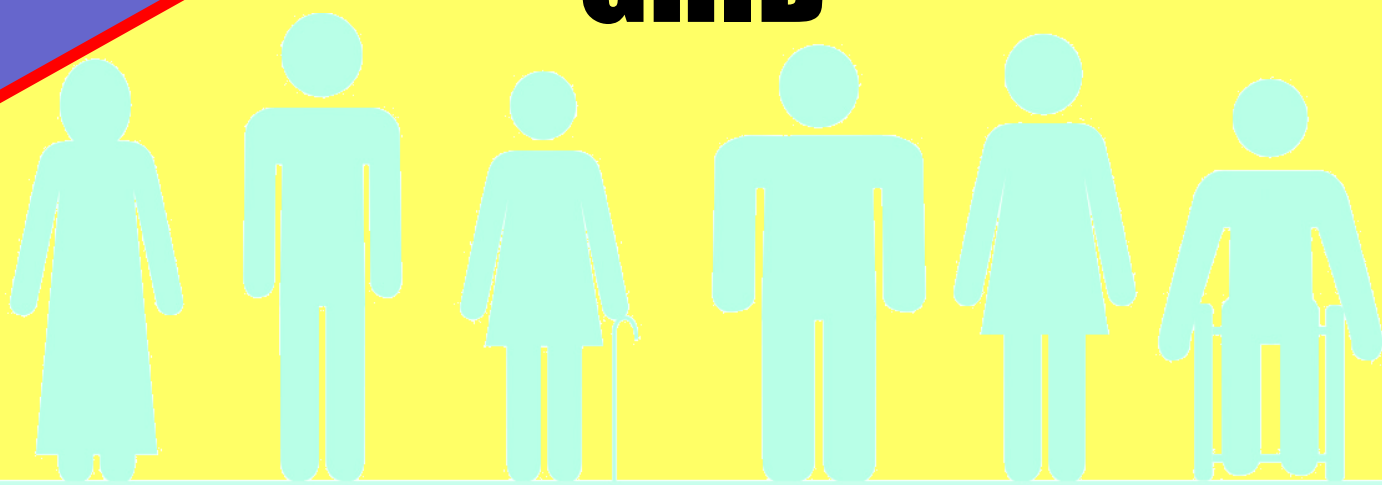

GHID

**EGALITATEA DE ȘANSE ȘI
EDUCAȚIE INCLUZIVĂ ÎN
ȘCOLI DEFAVORIZATE**

POCU/73/6/6/Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul pre-universitar în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive

POCU/73/6/6/Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul pre-universitar în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive

Cod proiect 106266

Titlul proiectului:

DEDICAT

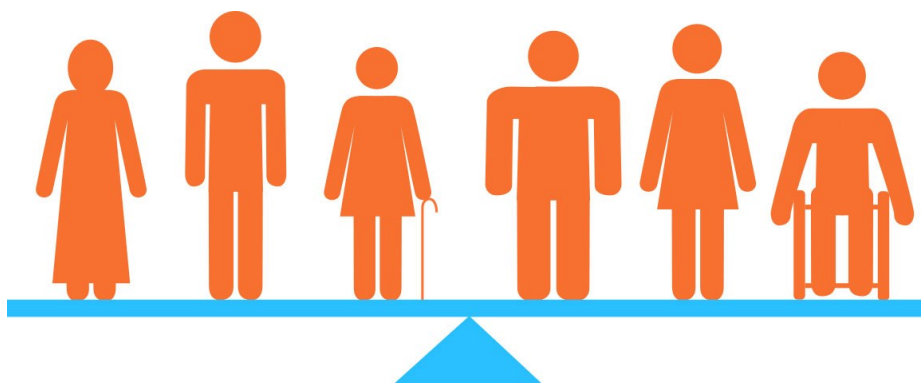
Dascăli pentru
Elevi
Defavorizați -
Intervenții pentru
Combaterea
Abandonului școlar
Timpuriu

Componenta 1 Programul PROFESORI MOTIVAȚI ÎN SCOLI
DEFAVORIZATE

Egalitatea de șanse și educație incluzivă în școli defavorizate

- Cadrul legislativ național și internațional
- Egalitate de șanse
- Excluziune socială
- Educație incluzivă
- Dezvoltare durabilă

**„Să presupunem că fiecare persoană are șanse egale, nu să devină egal cu ceilalți, ci să fie diferit pentru a realiza acel potențial unic de care dispune, în corp, minte și spirit.”
(John Fischer)**

Cuprins

Egalitate de șanse	4 - 11
Excluziune socială	12 - 17
Educație incluzivă	18 - 35
Dezvoltare durabilă	36 - 45
Dicționar de termeni	46 - 48
Calendar de evenimente	49
Bibliografie	50

„Popoarele Europei, stabilind între ele o uniune tot mai strânsă, au hotărât să împărtășească un viitor pașnic întemeiat pe valori comune.

Conștientă de patrimoniul său spiritual și moral, Uniunea este întemeiată pe valorile indivizibile și universale ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității; aceasta se întemeiază pe principiile democrației și statului de drept. Uniunea situează persoana în centrul acțiunii sale, instituind cetățenia Uniunii și creând un spațiu de libertate, securitate și justiție.”

(Preambul, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene)

I. Egalitate de șanse

1. Cadru legislativ internațional

Egalitatea între femei și bărbați și este unul dintre obiectivele Uniunii Europene. De-a lungul timpului, legislația, jurisprudența și modificările aduse tratatelor au contribuit la consolidarea acestui principiu și la implementarea sa în UE. Parlamentul European a fost dintotdeauna un apărător fervent al principiului egalității dintre bărbați și femei.

Principiul în virtutea căruia bărbații și femeile primesc remunerație egală pentru muncă egală a fost consacrat în tratatele europene începând cu 1957 - astăzi, articolul 157 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE). Articolul 153 din TFUE permite UE să acționeze în domeniul mai larg al egalității de șanse și de tratament referitor la încadrarea în muncă și de muncă. Art. 157 din TFUE autorizează acțiunile pozitive vizând capacitarea femeilor. În plus, articolul 19 din TFUE permite legislației să combată toate formele de discriminare, inclusiv pe criterii de sex. Legislația împotriva traficului de ființe umane, a fost adoptată în temeiul articolelor 79 și 83 din TFUE.

- ◇ Care este cadrul legislativ internațional ce vizează egalitatea de șanse?
- ◇ Care sunt organismele internaționale relevante în domeniul egalității de șanse?

- ◇ **Directiva 2012/29/UE** de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității, și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului.
- ◇ **Directiva 2011/99/UE** privind ordinul european de protecție ce are ca scop protecția unei persoane „de o faptă penală comisă de către o altă persoană care i-ar putea pune în pericol viața, integritatea fizică sau psihologică, demnitatea, libertatea personală sau integritatea sexuală și care permite unei autorități competente dintr-un alt stat membru să continue acordarea de protecție pentru persoana respectivă pe teritoriul celui alt stat membru”.
- ◇ **Directiva 2010/41/EC** privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară activități independente, inclusiv agricole, protecția femeilor care desfășoară activități independente, pe durata sarcinii și a maternității.
- ◇ **Directiva 2010/18/UE** de punere în aplicare a acordului-cadru revizuit privind concediul pentru creșterea copilului.
- ◇ **Directiva 2006/54/CE** privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și egalității de tratament între bărbați și femei referitor la încadrarea în muncă.
- ◇ **Directiva 2004/113/CE** care implementează principiul egalității de tratament între femei și bărbați.
- ◇ **Directiva 92/85/CEE** care introduce măsuri menite să îmbunătățească siguranța și sănătatea la locul de muncă în cazul lucrătoarelor gravide, care au născut de curând sau care alăptează.

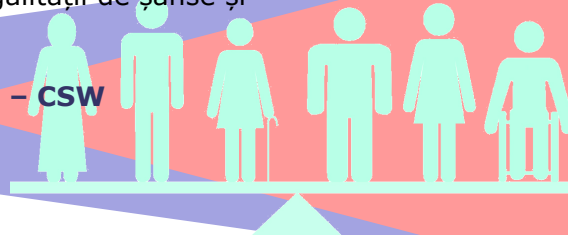
- ◇ **Directiva 79/7/CEE** care obligă statele membre să aplice progresiv principiul egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale.
- ◇ **Convenția de la Istanbul**
- ◇ **Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW)**
- ◇ **Agenda ONU pentru dezvoltare durabilă 2030 (Agenda 2030)**
- ◇ **Angajamentului Strategic pentru egalitatea de gen 2016-2019 (COM)**
- ◇ **Convenția nr. 183/2000 privind revizuirea Convenției asupra protecției maternității din 1952**
- ◇ **Convenția nr. 122/1964 privind politica de ocupare a forței de muncă**
- ◇ **Convenția nr. 117/1962 privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale**
- ◇ **Convenția nr. 111/1958 privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei**
- ◇ **Convenția nr. 100/1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculină și a mâinii de lucru feminină, pentru o muncă de valoare egală**
- ◇ **Convenția nr. 89/1948 privind munca de noapte a femeilor care lucrează în industrie**
- ◇ **Convenția nr. 4/1919 privind munca de noapte a femeilor**
- ◇ **Convenția nr. 3/1919 privind protecția maternității**
- ◇ **Foaia de parcurs privind Spațiul european de cercetare pentru perioada 2015-2020**
- ◇ **Rezoluția Parlamentului European referitoare la carierele femeilor în mediul științific și universitar și „plafoanele de sticlă” întâlnite**

„Viața nu este o competiție între bărbați și femei. Este o colaborare.”

(David Alejandro Fearnhead)

Organisme internaționale relevante în domeniul egalității de șanse și al prevenirii și combaterii violenței domestice

- ◇ **Organizația Națiunilor Unite – UN WOMEN – CSW**
- ◇ **CEDAW**

I. Egalitate de șanse

2. Cadru legislativ național

◇ **Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați**, cu modificările și completările ulterioare, reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați, în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare bazate pe criteriul de sex, în toate sferele vieții publice din România.

- Sunt definiți termenii specifici domeniului, precum: egalitate de șanse între femei și bărbați, discriminare pe criteriul de sex, discriminare directă/indirectă/hărțuirea/hărțuirea sexuală, plată egală pentru muncă de valoare egală, acțiuni pozitive, discriminare multiplă.
- Capitolele distincte prezintă: măsurile privind respectarea egalității de șanse și tratament între femei și bărbați pe piața muncii, participarea la decizie, la educație, cultură și informare, eliminarea rolurilor și stereotipurilor de gen.
- Constatarea și sancționarea contravențiilor (amenda minimă 3000 RON) prevăzute de lege se fac de către Inspectoratul Muncii, respectiv inspectorii de muncă din cadrul inspectoratelor teritoriale de muncă, pentru domeniul ocupării și de către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, pentru alte domenii.

◇ **Legea nr 178/2018 de modificare și completare a Legii 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați**

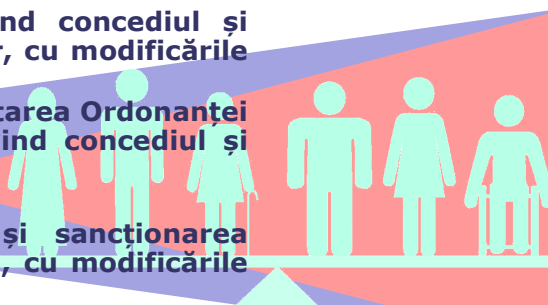
- Introducerea definiției violenței de gen.
- Reglementarea regimului general al ocupației de expert în egalitate de șanse și de tehnician în egalitate de șanse și a atribuțiilor principale pentru aceste ocupații.
- Introducerea posibilității, pentru persoanele juridice, care au peste 50 de salariați, instituțiile și autoritățile publice centrale și locale, civile și militare, de a identifica un angajat cărui să-i repartizeze, prin fișa postului, atribuții în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați.
- Introducerea posibilității, pentru persoanele juridice din sectorul public și din sectorul privat, de a opta pentru angajarea unui expert/tehnician în egalitate de șanse, în limita bugetului existent pentru cheltuieli salariale.
- Includerea în componența COJES a reprezentanților DGASPC și ai Consiliului județean /Consiliului General al Municipiului București.

- ◇ Care este cadrul legislativ ce vizează egalitatea de șanse?
- ◇ Ce este CONES?

- ◇ **Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare** - reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați, în vederea eliminării tuturor formelor de discriminare bazate pe criteriul de sex, în toate sferele vieții publice din România.
- ◇ **Legea nr. 125/2016 privind aderarea României la Centrul european pentru interdependență și solidaritate mondială, creat prin Rezoluția (89)14, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 21 octombrie 1993** - cooperarea europeană în vederea sensibilizării opiniei publice la problemele de interdependență globală și de a promova politici de solidaritate.
- ◇ **Decretul nr. 342/1981 privind ratificarea Convenției pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW).**
- ◇ **HG. nr. 1054/2005 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare al comisiilor județene și a municipiului București în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați;**
- ◇ **HG. nr. 933/2013 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei naționale în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați (CONES);** Comisia națională în domeniul egalității de șanse între femei și bărbați, denumită în continuare CONES, este înființată și funcționează potrivit prevederilor art. 24 din Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată.
- ◇ **Legea nr. 62/2009 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 61/2008 privind implementarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați în ceea ce privește accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii.**
- ◇ **O.U.G. nr. 61/2008 privind implementarea principiului egalității de tratament între femei și bărbați în ceea ce privește accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii, cu modificările și completările ulterioare.**
- ◇ **O.U.G. nr. 67 din 27 iunie 2007 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei în cadrul schemelor profesionale de securitate social.**
- ◇ **Legea nr. 23/2015 pentru declararea zilei de 8 mai Ziua egalității de șanse între femei și bărbați.**
- ◇ **Legea 22/2016 pentru declararea zilei de 8 martie – Ziua femeii și zilei de 19 noiembrie – Ziua bărbatului.**
- ◇ **Ordonanța de urgență nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor, cu modificările și completările ulterioare.**
- ◇ **Legea 66/2016 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor.**
- ◇ **Legea concediului paternal nr. 210/1999**
- ◇ **O.U.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu modificările și completările ulterioare.**

„Nu uita, dacă judecata este slabă, prejudecata este puternică.”

(K. O'Hara)

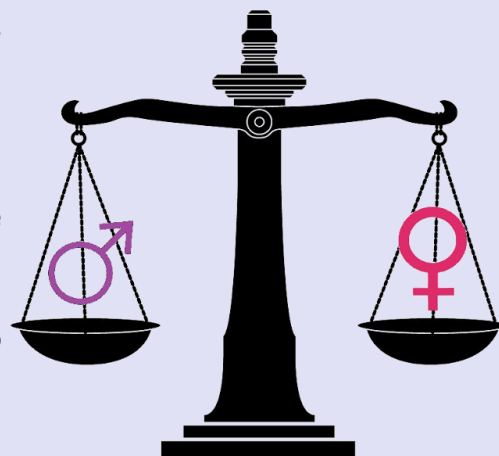
I. Egalitate de șanse

„Egalitatea de gen și abilitarea femeilor sunt fundamentale pentru misiunea globală de a atinge drepturi și demnitate egală pentru toți, dar egalitatea pentru femei și fete este, de asemenea, un imperativ economic și social. Până când femeile și fetele nu sunt eliberate de sărăcie și de justiție, toate obiectivele despre pace, securitate, dezvoltare durabilă stau în pericol.”

(Ban Ki-moon - secretar general al ONU, 2007- 2016)

Egalitatea de șanse (equal opportunities) – conceptul conform căruia toate ființele umane sunt libere să-și dezvolte capacitățile personale și să aleagă fără limitări impuse de roluri stricte; faptul că diferitele comportamente, aspirații și necesități ale femeilor și bărbaților sunt luate în considerare, evaluate și favorizate în mod egal înseamnă că femeile și bărbații se bucură de aceeași libertate de a-și realiza aspirațiile.

Egalitatea de șanse se referă la absența barierelor în ceea ce privește participarea economică, politică și socială și tratament egal pentru toți cetățenii indiferent de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, vârsta, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu.

Egalitatea de șanse înseamnă a trata oamenii în mod corect și fără prejudecăți, dar și a crea condiții care să încurajeze, să aprecieze diversitatea și să promoveze demnitatea în mediul de lucru și în societate. Mai mult, egalitatea presupune corectarea dezechilibrelor din trecut și certitudinea că relațiile cu partenerii și clienții decurg într-un mod constructiv, susținând incluziunea și evitând discriminările nejustificate.

Egalitatea de șanse între femei și bărbați – se referă la absența barierelor în ceea ce privește participarea economică, politică și socială și tratament egal pentru femei și bărbați. Prin egalitate de șanse între femei și bărbați se înțelege „luarea în considerare a capacităților, nevoilor și aspirațiilor diferite ale persoanelor de sex masculin și, respectiv, feminin și tratamentul egal al acestora.” (Legea 202/2002).

- ◇ Ce înseamnă egalitate de șanse?
- ◇ Care sunt rolurile sociale pe care și le asumă femeile și bărbații?

Egalitatea între femei și bărbați este un drept fundamental, o valoare comună a UE, și o condiție necesară pentru realizarea obiectivelor UE de creștere economică, ocuparea forței de muncă și a coeziunii sociale.

Aceste aspecte vizează:

- ◇ accesul la ocuparea forței de muncă
- ◇ egalitatea salarială
- ◇ protecția maternității
- ◇ concediul parental
- ◇ asigurări sociale și profesionale
- ◇ securitatea socială
- ◇ sarcina probei în cazurile de discriminare și de auto-ocupare a forței de muncă.

Participarea echilibrată pe piața muncii atât a femeilor, cât și a bărbaților - în termeni de ocupare, salarizare, promovare și participare la formare continuă - este strâns legată de contextul familial.

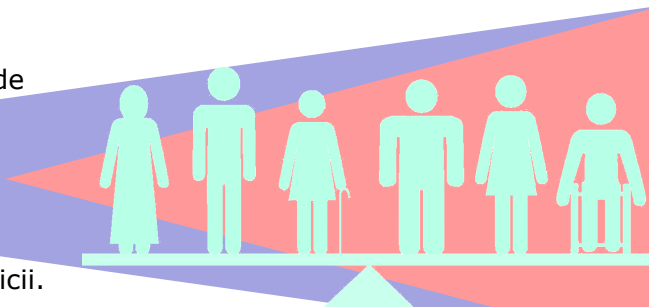
Abordarea acestei problematici trebuie să ia în considerare nu numai dimensiunea economică, dar și cea socioculturală în cadrul căreia sunt perpetuate stereotipuri de gen care, cel mai adesea, conduc la o repartizare inegală a puterii economice și politice în societate și la o limitare a accesului femeilor în diferite sfere ale vieții sociale, spre exemplu, în anumite arii profesionale considerate a fi „natural masculine”.

Accesul la resursele materiale și financiare, la educație, pe piața muncii și la decizie este strâns legat între acestea și se influențează reciproc, traducând implicit gradul de democratizare a distribuției puterii între femei și bărbați, la un moment dat.

Legislația UE antidiscriminare a fost înlocuită de asigurarea unui nivel minim de protecție și un tratament egal pentru toată lumea de viață și de muncă în Europa. Aceste legi sunt proiectate pentru a asigura un tratament egal, indiferent de:

- ◇ rasă sau origine etnică
- ◇ religie și credință
- ◇ dizabilități
- ◇ orientare sexuală
- ◇ vârstă.

Aceste legi au scopul de a asigura egalitatea de tratament, în multe aspecte legate de viața de zi cu zi - de la locul de muncă, care acoperă probleme de educație, asistență medicală și de acces la bunuri și servicii.

„Idealul meu cel mai scump este acela al unei societăți libere și democratice în care toți să trăiască în armonie și să aibă șanse egale.”

(Nelson Mandela)

I. Egalitate de șanse

Toate persoanele sunt egale în fața legii

Articolul 21 din Carta drepturilor fundamentale a UE

interzice discriminarea pe orice motiv: sex, rasă, culoare, origine etnică sau socială, caracteristici genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice sau de altă natură, apartenența la o minoritate națională, naștere, dizabilități, vârstă sau orientare sexuală.

Carta drepturilor fundamentale a UE cuprinde idealurile care stau la baza UE: valori universale precum demnitatea umană, libertatea, egalitatea și solidaritatea, care au creat un spațiu de libertate, securitate și justiție pentru cetățeni, bazat pe principiile democrației și ale statului de drept.

Carta drepturilor fundamentale conține capitolele:

I: Demnitatea (dignitate umană, dreptul la viață, dreptul la integritate al persoanei, interzicerea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, interzicerea sclaviei și a muncii forțate);

II: Libertățile (dreptul la libertate și la siguranță, respectarea vieții private și de familie, protecția datelor cu caracter personal, dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie, libertatea de gândire, de conștiință și de religie, libertatea de exprimare și de informare, libertatea de întrunire și de asociere, libertatea artelor și științelor, dreptul la educație, libertatea de alegere a ocupației și dreptul la muncă, libertatea de a desfășura o activitate comercială, dreptul de proprietate, dreptul de azil, protecția în caz de strămutare, expulzare sau extrădare);

III: Egalitatea (egalitatea în fața legii, nediscriminarea, diversitatea culturală, religioasă și lingvistică, egalitatea între bărbați și femei, drepturile copilului, drepturile persoanelor în vârstă, integrarea persoanelor cu handicap);

IV: Solidaritatea (dreptul lucrătorilor la informare și la consultare în cadrul întreprinderii, dreptul de negociere și de acțiune colectivă, dreptul de acces la serviciile de plasament, protecția în cadrul concedierii nejustificate, condiții de muncă echitabile și corecte, interzicerea muncii copiilor și protecția tinerilor la locul de muncă, viața de familie și viața profesională, securitatea socială și asistența socială, protecția sănătății, accesul la serviciile de interes economic general, protecția mediului, protecția consumatorilor);

V: Drepturile cetățenilor (dreptul de a alege și de a fi ales în Parlamentul European, dreptul de a alege și de a fi ales în cadrul alegerilor locale, dreptul la bună administrare, dreptul de acces la documente, dreptul de petiționare, libertatea de circulație și de ședere, protecția diplomatică și consulară);

VI: Justiția (dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil, prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare, principiile legalității și proporționalității infracțiunilor și pedepselor, dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune);

VII: Dispoziții generale.

- ◇ Capitolele Cartei drepturilor fundamentale
- ◇ Art. 21 - Carta drepturilor fundamentale

2. Egalitatea (Capitolul III)

Articolul 20 Egalitatea în fața legii. Toate persoanele sunt egale în fața legii.

Articolul 21 Nediscriminarea

- (1) Se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau convingerile, opiniile politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, un handicap, vârsta sau orientarea sexuală.
- (2) În domeniul de aplicare a tratatelor și fără a aduce atingere dispozițiilor speciale ale acestora, se interzice orice discriminare pe motiv de cetățenie.

Articolul 22 Diversitatea culturală, religioasă și lingvistică. Uniunea respectă diversitatea culturală, religioasă și lingvistică.

Articolul 23 Egalitatea între femei și bărbați. Egalitatea între femei și bărbați trebuie asigurată în toate domeniile, inclusiv în ceea ce privește încadrarea în muncă, munca și remunerarea. Principiul egalității nu exclude menținerea sau adoptarea de măsuri care să prevadă avantaje specifice în favoarea sexului sub-reprezentat.

Articolul 24 Drepturile copilului

- (1) Copiii au dreptul la protecția și îngrijirile necesare pentru asigurarea bunăstării lor. Ei își pot exprima în mod liber opinia. Aceasta se ia în considerare în problemele care îi privesc, în funcție de vârsta și gradul lor de maturitate.
- (2) În toate acțiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorități publice sau de instituții private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial.
- (3) Orice copil are dreptul de a întreține cu regularitate relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția cazului în care acestea sunt contrare interesului său.

Articolul 25 Drepturile persoanelor în vârstă.

Uniunea recunoaște și respectă dreptul persoanelor în vârstă de a duce o viață demnă și independentă și de a participa la viața socială și culturală.

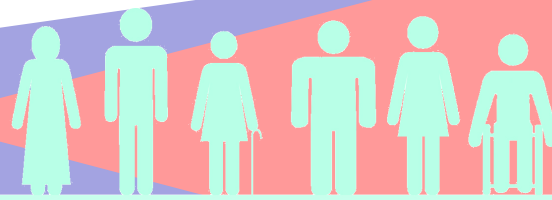
Articolul 26 Integrarea persoanelor cu handicap.

Uniunea recunoaște și respectă dreptul persoanelor cu handicap de a beneficia de măsuri care să le asigure autonomia, inte-

grarea socială și profesională, precum și participarea la viața comunității.

„Nu toți avem același talent, dar toți ar trebui să avem șanse egale pentru a ne dezvolta propriul talent.”

(John Kennedy)

II. Excluziune socială

„Excluziunea socială este un proces dinamic, care se reflectă pe niveluri descrescătoare: unele dezavantaje conduc la excludere, care, la rândul său, duce la o situație și mai defavorabilă [...] și se încheie cu o serie de dezavantaje multiple și persistente. Indivizii, gospodăriile sau alte unități spațiale pot fi excluse de la accesul la resurse precum locuri de muncă, asistență medicală, educație și viața politică sau socială.”

(Grupul de lucru al Eurostat pentru statistici despre sărăcie și excluziune socială)

Excluziunea este direct legată de normele societății dintr-un anumit moment. O persoană defavorizată este percepută diferit în societăți diferite din punct de vedere cultural sau economic. Normele unei societăți se schimbă în timp și, odată cu ele, atitudinea „majorității” față de o anumită categorie marginalizată sau vulnerabilă.

Excluziunea este cauzată de o acțiune a unui individ, a unui grup sau a unei instituții. O persoană se poate autoexcluzi social prin propria sa voință sau poate fi exclusă ca urmare a deciziilor asumate sau neasumate, voite sau nu, ale altor oameni, organizații sau instituții.

Excluziunea nu este doar un rezultat al circumstanțelor de moment, ci înseamnă și că perspectivele de viitor ale persoanei afectate sunt limitate.

Un alt aspect definitoriu al excluziunii este acela că se manifestă cu predilecție la nivelul comunității geografice sau sociale, deoarece afectează în principal grupuri, nu indivizi. **Excluziunea socială** reflectă o combinație de cauze și de factori favorizanți aflați în strânsă corelație. Ca atare, ea trebuie privită ca un proces, și nu doar ca un rezultat marcat în timp, de exemplu, ca un rezultat strict al sărăciei.

Excluziunea socială este un proces complex și multidimensional care implică lipsa sau refuzul unor resurse, drepturi, bunuri sau servicii, precum și incapacitatea de a lua parte la relațiile și activitățile normale aflate la îndemâna majorității oamenilor din societate, indiferent dacă aparțin sferelor economice, culturale sau politice. Excluziunea afectează atât calitatea vieții și echitatea societății cât și coeziunea întreg.

„E timpul ca părinții să-și învețe copiii că în diversitate există frumusețe și putere.”

(Maya Angelou)

Unul dintre cadrele de referință utilizate cel mai frecvent pentru analizarea excluziunii este cel propus de studiul privind sărăcia și excluziunea socială în Marea Britanie finanțat de Fundația Joseph Rowntree, care a inclus următoarele aspecte practice.

- ◇ **Sărăcia sau excluderea de la accesul la resurse adecvate** – definită ca sărăcie atât din punctul de vedere al veniturilor cât și al lipsurilor de orice fel;
- ◇ **Excluderea de pe piața muncii** – identificată cu ajutorul unei serii de indicatori ai ocupării forței de muncă (în același timp, autorii cercetării admit că acești indicatori sunt valizi doar când se corelează cu excluderea de la relațiile sociale);
- ◇ **Excluderea de la servicii** – unde serviciile se referă la transport în comun, facilități de joacă și cluburi pentru copii și la serviciile elementare din locuință (gaze, electricitate, apă curentă, telefon);
- ◇ **Excluderea de la relațiile sociale**, care acoperă următoarele cinci dimensiuni:
 - ◆ neparticiparea la activități comune, privite ca esențiale de majoritatea populației;
 - ◆ dimensiunea și calitatea cercurilor sociale;
 - ◆ sprijinul disponibil în mod obișnuit și pe timp de criză;
 - ◆ neimplicarea în activități politice sau civice-;
 - ◆ izolarea, ca rezultat al fricii de infracțiuni, al handicapului sau al altor factori.

Dimensiunile excluziunii sociale se schimbă în timp și diferă de la o țară la alta sau de la o regiune la alta. De exemplu, în prezent se înregistrează o preocupare sporită pentru categoriile excluse social pe baza accesului limitat la tehnologiile și mijloacele de comunicare moderne, într-un fenomen denumit „diviziunea digitală”.

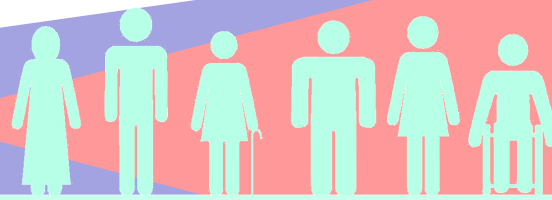
Excluziunea socială este un proces complex și multidimensional care implică lipsa sau refuzul unor resurse, drepturi, bunuri sau servicii, precum și incapacitatea de a lua parte la relațiile și activitățile normale aflate la îndemâna majorității oamenilor din societate, indiferent dacă acestea aparțin sferei economice, sociale, culturale sau politice. Excluziunea afectează atât calitatea vieții oamenilor cât și echitatea și coeziunea societății ca întreg.

Un grup de cercetători de la Universitatea din Bristol a creat o matrice de referință care include zece dimensiuni sau domenii care pot juca un rol important în excluziunea socială, de-a lungul celor patru etape ale vieții: copilărie, tinerețe, vârsta adultă (în câmpul muncii) și vârsta înaintată.

- ◇ **Resurse:** Resurse materiale/economice: Acces la serviciile publice și private; Resurse sociale
- ◇ **Participare:** Participare economică; Participare socială; Cultură, educație și deprinderi; Participare politică și civică
- ◇ **Calitatea vieții:** Sănătate și bunăstare; Mediu de viață.

„Nu este sărac cel care are puțin, ci cel care are nevoie de mult.”

(Seneca)

II. Excluziune socială

Excluziunea socială este „procedura prin intermediul căreia, anumite grupuri sunt dezavantajate în mod sistematic, deoarece se confruntă cu discriminări legate de etnie, rasă, religie, sex, orientare sexuală, origine, vârstă, dizabilitate, migrație, locul în care trăiesc etc. Discriminările se creează fie din partea instituționalizării publice, precum sistemul juridic, educație, servicii de sănătate și bunăstare, fie din partea instituționalizărilor sociale, societății și a persoanelor.”

Excluziunea socială, este un concept construit social și depinde de percepția a ceea ce este considerat „normal”. În țările dezvoltate, de exemplu, excluziunea socială este definită în funcție de statutul bunăstării și de ocuparea formală. Excluziunea socială putând fi structurată pe baza ierarhiei și a excluziunii oamenilor pe criterii de rasă sau sex, din punctul de vedere al societății care îi exclude, excluziunea poate apărea ca ceva „normal”. Datorită faptului că destul de frecvent este dificil să se determine în mod „obiectiv” cine este exclus social, din moment ce este o chestiune a criteriilor adoptate și a crizelor care se folosesc de fiecare dată, conceptul de excluziune socială constituie un concept al cărui semnificație este contestată și conceptualizată diferit în diverse țări din întreaga lume.

Excluderea socială, de asemenea, poate fi văzută, conform abordării lui Sen (2000), pentru posibilități care se bazează pe ideea de „funcționalități” și „posibilități”.

„Funcționalitățile” sunt acelea pe care o persoană este capabilă să le realizeze / să facă și să fie, pe parcursul vieții acesteia, exemplu să aibă un corp sănătos, să aibă stimă de sine, să fie educată, să participe la viața comunității etc.

„Posibilitățile” sunt combinațiile diferitelor funcționalități care permit persoanei să trăiască o viață valoroasă pentru ea înșiși. Din acest punct de vedere, excluziunea socială poate fi văzută ca un proces care conduce la o situație în care pentru anumite persoane și grupuri este mult mai dificil să realizeze anumite „funcționalități”. Când este imposibil ca o persoană să ajungă la o funcționalitate, atunci este condusă la o stare de sărăcie și statutul de excluziune socială poate fi definit ca o combinație de privațiuni.

Excluziunea socială este multidimensională și poate include lipsa de acces la ocupare, căi de atac juridic/ recompensare, lipsa de voce/ reprezentare politică și relații sociale. De aceea nu este suficient să se analizeze aceste aspecte separat – trebuie să se cerceteze legăturile existente între acestea.

„Toți oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi.”

(Declarația
Universală a
Drepturilor Omului)

Cauzele excluziunii sociale variază și depind de răspunsurile la o întrebare esențială: cine este responsabil sau conduce la excluziune? Conform studiilor relevante, abordările legate de funcționalitatea operațională a conceptului de excluziune socială, sunt două:

- o abordare se concentrează pe probleme specifice care sunt considerate exemple de excluziune socială și
- cealaltă abordare caracterizează excluziunea socială ca non-implicare în aspectele majore ale societății.

În România anului 2001 sărăcia extremă era asociată cu șomajul de lungă durată, munca în sectorul informal, lipsa de calificare, familia monoparentală sau alte forme atipice de familie, neparticipare și marginalizare socială, fenomene de dezagregare socială, tendințe de etnicizare și de concentrare a săracilor în anumite zone clar delimitate teritorial. Datorită acestui cumul de caracteristici sărăcia extremă din România se subscie conceptului de excluziune socială folosit de țările Uniunii Europene și, astfel, necesită o abordare din perspectiva drepturilor sociale fundamentale ale omului.

Gradul de sărăcie și de excluziune socială din România a ajuns în 2012 la 42% din populație, în creștere față de anul precedent, când acest indicator se afla la 40,3%. Acest indicator plasează România pe primele locuri în Europa, țara noastră fiind depășită doar de Bulgaria, cu 49%. Media Uniunii Europene se situează în jurul a 25%.

România are cea mai mare cotă din Uniunea Europeană de populație care trăiește în zonele rurale (45% din totalul populației).

Platforma europeană de combatere a sărăciei și excluziunii sociale este una dintre inițiativele majore ale Strategiei Europa 2020 pentru creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii.

A fost elaborată pentru a ajuta statele membre în îndeplinirea obiectivului care vizează scoaterea a 20 de milioane de persoane de sub amenințarea sărăciei și a excluziunii sociale.

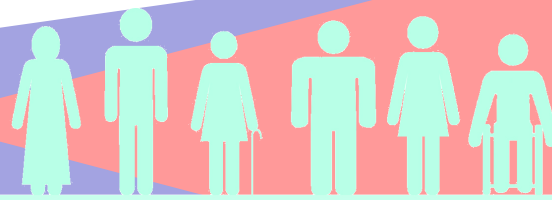
Platforma are la bază cinci domenii de acțiune:

- ◇ **elaborarea de măsuri care să acopere tot spectrul politicilor:** piața muncii, venitul minim garantat, îngrijirile de sănătate, educația, locuințele și accesul la un cont bancar de bază
- ◇ **o mai bună utilizare a fondurilor UE pentru a sprijini incluziunea socială.** Comisia a propus alocarea a 20% din Fondul social european combaterii sărăciei și excluziunii sociale
- ◇ **promovarea de date fiabile** care să demonstreze eficiența sau lipsa de eficiență a inovațiilor în domeniul politicilor sociale înainte ca acestea să fie implementate pe scară largă
- ◇ **derularea de parteneriate cu societatea civilă** - un catalizator pentru strategiile privind incluziunea
- ◇ **coordonarea consolidată a politicilor statelor membre** a fost stabilită prin utilizarea metodei deschise de

coordonare în domeniul protecției și incluziunii sociale prin intermediul Comitetului pentru protecție socială.

„Singurul stat stabil este cel în care toți oamenii sunt egali în fața legii.”

(Aristotel)

II. Excluziune socială

Identificarea surselor excluziunii constituie o problemă prezentă permanent în atenția specialiștilor. Chiar dacă nu se poate spune că este un proces finalizat, considerăm că sunt conturate trei tipuri semnificative ale surselor excluziunii și anume: **1. excluziunea structurală**, produsă de configurația sistemului social, **2. apartenența teritorială**, comunitară a individului sau grupului și **3. autoexcluziunea**.

⇒ **Excluziunea structurală** este rezultatul unor procese structurale sau efectul unui deficit al politicii sociale ori a unor opțiuni de politici sociale neadecvate. În același timp poate să constituie lipsa unui răspuns adecvat al sistemului social la o anumită nevoie. În acest sens explicația se referă în mod deosebit la grupurile cu risc crescut de a fi excluse pentru care sistemul nu a avut suficiente măsuri de prevenție față de resursele financiare disponibile la acel moment sau pentru acest scop. Acesta este motivul pentru care se consideră că excluziunea structurală este produsă de configurația sistemului social, cel mai relevant exemplu care susține afirmația, fiind cel al tinerilor majori care părăsesc instituțiile de plasament și care nu sunt susținuți decât ocazional.

⇒ **Apartenența teritorială** reprezintă o sursă a excluziunii asupra căreia individul are puține mijloace de influență. Deficitul de resurse din comunitate reprezintă principala cauză pentru care atât individul, dar și grupul din care acesta face parte nu-și pot satisface o anumită nevoie. Din păcate această sursă de excluziune poate fi diminuată doar cu ajutorul implicării majore, dacă nu chiar exclusive a comunității. În același timp trebuie să avem în vedere că la nivel teoretic, formal, soluțiile pot exista, dar cu puține șanse de aplicare, de funcționalitate concretă. Cel mai des acest caz este prezent ca diferențiere în ceea ce privește oportunitățile pentru medii diferite, în defavoarea mediului rural.

⇒ **Autoexcluziunea** este preponderent pusă pe seama opțiunii individuale, fiind opusă sursei menționate anterior. Menționăm că în acest caz alegerea individului ține totuși de modul în care acesta este integrat sau nu în comunitate, care practic îl influențează în luarea deciziei. Cele mai frecvente explicații țin de modelul dezinteres, respingerea cultural, nepăsare, de participa a viața socială și pur neimplica-rea socială.

„Nimeni nu se naște urând alte persoane pentru culoarea pielii lor sau pentru religia lor. Oamenii învață să urască, iar dacă pot învăța ura, pot învăța și iubirea, care este un sentiment mai apropiat de inima omului.”

(Nelson Mandela)

Forme de manifestare a excluziunii sociale

Strategia de combatere a excluziunii și promovare a incluziunii sociale în România are la bază identificarea tipurilor și formelor de manifestare, precum și a grupurilor sociale cu risc crescut de marginalizare și implicit cu șanse reduse de reinsertie socială. De regulă, sunt propuse studiului o serie de forme ale excluziunii:

- ◇ Excluziunea economică
- ◇ Excluziunea de la educație
- ◇ Excluziunea de la serviciile de sănătate
- ◇ Excluziunea de la serviciile de asistență socială
- ◇ Excluziunea de la serviciile ocupaționale
- ◇ Excluziunea de la locuire
- ◇ Excluziunea de la participare la viața politică
- ◇ Excluziunea determinată de săvârșirea de infracțiuni
- ◇ Excluziunea determinată de consumul și dependența de alcool și de droguri
- ◇ Excluziunea determinată de deformările de funcționare ale justiției, poliției
- ◇ Excluziunea de la oportunități specifice unor zone, cu referire la transport, comunicații
- ◇ Excluziunea datorată abandonului de către familie sau lipsa acesteia
- ◇ Excluziunea diferențiată determinată de gen
- ◇ Excluziunea specifică populației de rromi
- ◇ Excluziunea specifică a copiilor abandonați, neglijați sever sau maltratați.

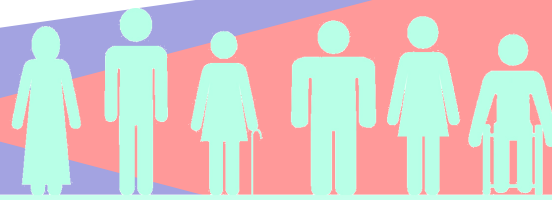
Influența reciprocă a diferiților factori produce itinerarii diferite cu influențe ale ambilor factori – de excludere și includere – legați de condiții particulare ale indivizilor precum și de circumstanțe ale contextului social, economic ori cultural.

De exemplu, un nivel bun de calificare și o structură a personalității cu motivații puternice operează în principiu ca un factor de includere și de „empowerment” în utilizarea posibilităților de angajare pe piața muncii; cu toate acestea, în anumite momente alți factori critici mai mult legați de contextul economic pot exercita influența lor, spre exemplu mai puține oportunități ale „calității” utilizării forței de muncă feminine și tinere într-o perioadă specifică de evoluție a sistemelor de producție.

Cercetătorii au ajuns la concluzia că factorii declanșatori ai excluziunii sociale sunt cei de ocupare a forței de muncă și cei economici. Majoritatea specialiștilor consideră că prezența sau absența locului de muncă și mărimea venitului constituie principala barieră în fața excluderii sociale! O altă concluzie afirmă că indivizii/grupurile suferă diferite niveluri de dezavantajare care, la rândul lor, conduc la o vulnerabilitate crescută și se încheie printr-o serie de dezavantaje multiple, persistente și interconectate, care au drept consecință includerea acestor persoane sau grupuri în rândul categoriilor sociale vulnerabile sau defavorizate, care au nevoie de susținere la nivelul legislației și al instituțiilor publice pentru restabilirea egalității de șanse și gen.

„Educația este un ornament în vremuri de prosperitate și un refugiu în vremuri de restriște.”

(Aristotel)

III. Educație incluzivă

„**Educația incluzivă** caută să răspundă nevoilor de învățare ale tuturor copiilor, tinerilor și adulților, cu un accent deosebit pe cei vulnerabili din punctul de vedere al marginalizării și excluziunii sociale.” (Definiția educației incluzive (UNESCO, Conferința de la Salamanca, 1994)

„**Educația incluzivă** presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor elevilor din cadrul unei comunități.” (MEN&UNICEF, 1999 și HG nr.1251/2005)

Susținerea conceptului incluziunii la nivel global se bazează pe principiul drepturilor omului care este cuprins în Declarația Națiunilor Unite privind Drepturile Omului (ONU 1948) și Convenția Națiunilor Unite privind Drepturile Copilului (ONU 1989).

Conceptul de educație incluzivă a fost susținut mai departe și în Regulile Standard ale Națiunilor Unite, privind Egalizarea șanselor pentru Persoanele cu Invalidități (ONU 1993), consolidat apoi în Declarația de la Salamanca (UNESCO 1994). În acea vreme, ideea conform căreia copiii au nevoi speciale a fost înlocuită cu convingerea că acești copii au drepturi, aceleași drepturi ca și adulții: drepturi civile și politice, economice și culturale (Declarația Drepturilor copilului, UNICEF 1997).

La baza educației incluzive se află mai multe acte legislative internaționale, care au susținut și politicile educaționale specifice fiecărei țări. Aceste documente se completează reciproc și sunt un cadru de referință pentru promovarea incluziunii.

La nivel internațional, o dată cu promovarea și aplicarea prevederilor Organizației Națiunilor Unite (ONU) cu privire la drepturile omului enunțate în *Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)*, a devenit tot mai evidentă nevoia de a dezvolta și aplica o serie de acte legislative prin care să se recunoască drepturile egale ale tuturor indivizilor.

Un moment hotărâtor în recunoașterea drepturilor tuturor copiilor l-a constituit adoptarea de către Adunarea Generală ONU a *Convenției cu privire la Drepturile Copilului (1989)*. În Articolul 2 se specifică faptul că toți copiii beneficiază de drepturile enunțate „...indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie a copilului sau a părinților sau a reprezentanților săi legali, de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială, de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de altă situație”.

- ◇ Ce este educația incluzivă?
- ◇ Care este cadrul legislativ internațional și național?

Unul dintre cele mai importante documente care stau la baza educației educației incluzive este *Declarația de la Salamanca și direcțiile de acțiune în domeniul educației speciale* (1994). Potrivit acestei declarații: „Principiul fundamental al școlii incluzive este acela că toți copiii trebuie să învețe împreună, oricând acest lucru este posibil, indiferent de dificultățile pe care le întâmpină aceștia sau de diferențele dintre aceștia. Școala incluzivă trebuie să recunoască și să reacționeze la diversele cerințe ale elevilor lor, armonizând, atât diferitele stiluri de a învăța, cât și diferitele grade de reușită școlară și să asigure o educație de calitate pentru toți, prin programe de învățământ adecvate, o bună organizare, strategii didactice corecte, folosirea optimă a resurselor și a parteneriatului cu ceilalți membri ai comunităților în care funcționează”.

„Școlile obișnuite, cu o orientare incluzivă sunt cele mai eficiente mijloace de combatere a discriminării și creează comunități primitoare, dezvoltând o societate incluzivă și oferind tuturor accesul la educație.”

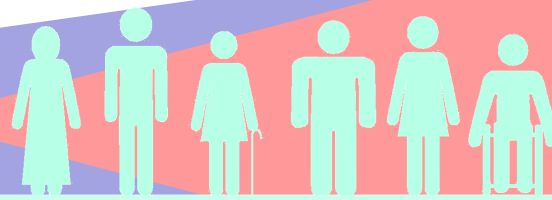
Forumul Mondial al Educației pentru Toți (2000), organizat de agențiile ONU, a readus în discuție ideea educației pentru toți și a educației incluzive. Astfel, „Sistemele de învățământ trebuie să fie incluzive, să caute activ copiii aflați în afara școlii și să răspundă flexibil circumstanțelor și necesităților tuturor celor care învață, provenind din cadrul minorităților lingvistice, etnice sau culturale, copiii din grupuri îndepărtate sau nomade, copiii ai străzii sau care lucrează, copiii cu deficiențe sau talentați”.

Educația incluzivă este fundamentată și pe o serie de acte normative și documente din legislația națională, precum:

- 1) Constituția României, articolul 32 – dreptul la învățătură.
- 2) Legea Educației Naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, care are o abordare incluzivă implicită:
 - ◇ Statul garantează dreptul la educație al tuturor persoanelor cu cerințe educaționale speciale;
 - ◇ Statul asigură principiile educației democratice și garantează dreptul la educație diferențiată, pe baza pluralismului democratic.
- 3) HGR nr. 1217/2006 privind constituirea mecanismului național pentru promovarea incluziunii sociale în România, în baza căreia s-a constituit câte o unitate de incluziune socială iar coordonarea acestora se realizează prin Comisia națională privind incluziunea socială.
- 4) Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului și la nondiscriminare precum și la asigurarea dreptului la educație, inclusiv pentru persoanele cu handicap.
- 5) Hotărârea de Guvern nr. 1251/2005 privind unele măsuri de îmbunătățire a activității de învățare, instruire, compensare, recuperare și protecție specială a copiilor/elevilor/tinerilor cu cerințe educative speciale din cadrul sistemului de învățământ special și special integrat reglementează sistemul de educație pentru copiii cu cerințe educaționale speciale în școlile speciale și în școlile de masă.
- 6) Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată are multe elemente de noutate privitoare la educație și învățământ pentru persoanele cu handicap.

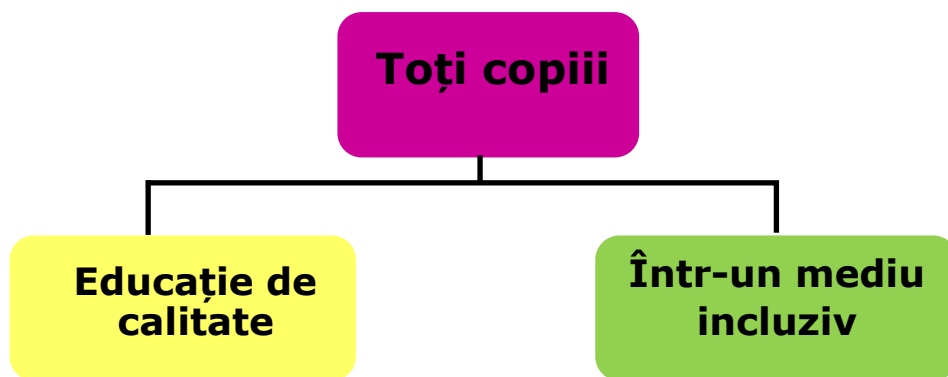
„Egalitatea închipuită este mijlocul de a arăta inegalitatea.”

(Goethe)

III. Educație incluzivă

La Salamanca (Spania), în 1994, a fost adoptată viziunea asupra educației incluzive și au fost făcute recomandări care au rămas de referință pentru UNESCO și întreaga comunitate internațională, în toată perioada ulterioară: „...școlile trebuie să includă în procesul de învățământ **toți copiii**, indiferent de condițiile fizice, intelectuale, sociale, emoționale, lingvistice sau de altă natură ale acestora”.

Declarația precizează că: „Persoanele cu cerințe educaționale speciale trebuie să aibă acces în școlile obișnuite, care trebuie să se adapteze unei pedagogii „centrate pe copil”, capabile să vină în întâmpinarea acestor cerințe (declarație, art.2).

„Școlile obișnuite, cu orientare incluzivă, sunt cele mai utile mijloace de combatere a atitudinilor discriminatorii, creând comunități primitoare, construind o societate incluzivă și oferind educație pentru toți; mai mult, ele furnizează o educație utilă pentru majoritatea copiilor, cresc eficiența și în ultimă instanță rentabilitatea întregului sistem educațional” (declarație, art.3).

„Principiul fundamental al școlii incluzive este acela că toți copiii trebuie să învețe împreună, oricând acest lucru este posibil, indiferent de dificultățile pe care le au sau de diferențele dintre aceștia.

Școala incluzivă trebuie să recunoască și să reacționeze la diversele cerințe ale elevilor, armonizând, pe de o parte stiluri și ritmuri diferite de învățare, iar, pe de altă parte să asigure o educație de calitate pentru toți, prin programe de învățământ adecvate, bună organizare, strategii de predare, folosirea optimă a resurselor și parteneriatul cu ceilalți membri ai comunităților în care funcționează. Trebuie să se asigure un continuum al sprijinului și serviciilor oferite pentru cerințele speciale în fiecare școală.”

Declarația de la Salamanca are mențiuni importante cu privire la formarea personalului didactic – în contextul educației incluzive: „Pregătirea corespunzătoare a întregului personal didactic constituie un element determinant în promovarea trecerii către școlile incluzive. În plus, este tot mai recunoscută importanța încadrării de profesori din rândul persoanelor cu dizabilități, care servesc drept modele pentru copiii cu dizabilități” (art. 40, p 27).

„Ajută copilul să evolueze cu grijă, pace și iubire.”

(Maria Montessori)

Viziunea de la Salamanca legată de curriculum „Curriculum-ul școlar trebuie adaptat la cerințele copiilor, și nu invers. De aceea, școlile trebuie să ofere oportunități curriculare, care să se potrivească copiilor cu diverse capacități și interese. Copiii cu cerințe speciale trebuie să primească sprijin suplimentar de instruire în contextul curriculum-ului școlar obișnuit și nu în cadrul unui curriculum distinct. Principiul călăuzitor trebuie să conștientizeze în a oferi tuturor copiilor o educație egală, acordând asistență și sprijin suplimentar copiilor care au nevoie de acestea. Pentru a se putea urmări progresul fiecărui copil trebuie revizuite procedurile de evaluare. Evaluarea formativă trebuie încorporată în procesul educațional obișnuit, pentru a-i informa permanent pe elevi și profesori asupra nivelului de învățare atins, cât și asupra dificultăților, dar și pentru a-i putea ajuta pe elevi să le depășească”. (Declarația de la Salamanca, pag. 22).

Viziunea asupra școlilor speciale „Repartizarea copiilor în școli speciale – sau clase sau secții speciale într-o școală, pe timp nelimitat – trebuie să constituie o excepție, această soluție fiind recomandată numai în acele rare cazuri în care s-a demonstrat cu claritate că educarea în clase obișnuite nu poate să vină în întâmpinarea cerințelor educaționale sau sociale ale copilului, sau atunci când aceasta este necesară pentru binele copilului în cauză sau al celorlalți.” (pag.6)

Școlile speciale pot reprezenta o resursă valoroasă pentru dezvoltarea școlilor incluzive din mai multe puncte de vedere:

- ◇ personalul acestor instituții speciale are experiența necesară depistării și identificării timpurii a copiilor cu dizabilități;
- ◇ școlile speciale pot servi drept centre de instruire și centre de resurse de personal pentru școlile obișnuite;
- ◇ școlile speciale - sau unitățile speciale din școlile obișnuite – ar putea continua să furnizeze cea mai potrivită educație pentru un număr relativ mic de copii cu dizabilități, care nu pot fi incluși în clasele obișnuite ale școlilor (pag.6);

„Educația copiilor cu cerințe educaționale speciale este o sarcină care trebuie împărțită între părinții acestora și profesioniști. O atitudine pozitivă din partea părinților favorizează integrarea școlară și socială. Părinții au nevoie de sprijin pentru a-și putea asuma rolul de părinți ai unor copii cu cerințe speciale.” (pag. 19) (www.reninc.ro)

Educația incluzivă presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor elevilor din cadrul unei comunități.

Alois Gherguț în lucrarea „Educația incluzivă și pedagogia diversității”, definește **învățământul incluziv** ca modalitatea instituționalizată de școlarizare a copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale speciale în structuri școlare de masă/obișnuite, ca alternativă la școlile speciale, și prezintă mai multe dimensiuni:

- ◇ **Legislativă și administrativă politici educaționale**, cadrul normativ și legislativ, resurse materiale, informaționale);
- ◇ **Pedagogică**
(condiții pentru copiii cu dizabilități);
- ◇ **Socială** (accentuează importanța interacțiunii sociale între copii).

„Le datorăm copiilor noștri, cei mai vulnerabili cetățeni ai oricărei societăți, o viață lipsită de violență și teamă”.
(Nelson Mandela)

III. Educație incluzivă

Politica dominantă înainte de apariția conceptului de incluziune era aceea de izolare și segregare a elevilor care se confruntau cu orice fel de dificultate, politică influențată de modelul medical și de modelul deficienței. Conceptul de incluziune a apărut prin anii '80-'90, o dată cu introducerea legislației internaționale, care a influențat legislația națională în ansamblul ei.

În anii '70-'80, noțiunea de integrare a câștigat teren printre cei implicați în conceperea politicilor, adoptându-se politici de integrare în multe țări. Termenii de **integrare** și **incluziune** sunt adesea confunzați. De aceea, se impune o diferențiere a acestora.

Integrarea este procesul de asimilare a elevului în cadrul învățământului normal, proces prin care elevul se adaptează școlii în timp ce aceasta rămâne în cea mai mare parte neschimbată.

Dimpotrivă, termenul de **incluziune** accentuează ideea că școlile și sistemul educațional în general trebuie să se schimbe și să se adapteze nevoilor elevului (Ainscow, 1998, Kisanji, 1999).

Există mai multe **forme de integrare**, iar între acestea putem identifica trei mai portante:

- **Integrarea locală** se produce atunci când elevii învață în același loc cu cei care frecventează cursurile școlii normale, dar unora dintre ei li se predă în clase sau unități separate sau învață după un curriculum diferit.

- **Integrare socială:** se produce atunci când elevii care frecventează cursurile speciale interacționează, pe terenul de joacă, cu elevii școlii normale, în timpul prânzului sau la diferite activități.

- **Integrare funcțională:** se produce atunci când participarea tuturor elevilor (adeseori neregulată) este asigurată în cadrul programelor educaționale. (Ref: Raportul lui Warnock 1978)

Farrell remarcă faptul că mulți dintre elevii integrați în viața reală ajung să experimenteze fenomenul de segregare și notează următoarele:

„Termenul alternativ de **incluziune** a fost introdus pentru a descrie mai bine calitatea învățământului oferit elevilor în cadrul unui mediu integrat. Pentru ca acești copii să fie incluși complet este necesar ca ei să ia parte în mod activ și total la viața școlară, să fie considerați membri valoroși ai comunității școlare și totodată membri cu drepturi depline.” (Farrell, 2000)

Cercetătorii au subliniat și faptul că **integrare** înseamnă a face ceva pentru populația marginalizată, individ sau grup, în funcție de standardele și condițiile grupului social dominant, în timp ce **incluziunea** reflectă valorificarea diversității și recunoașterea necesității de a găsi soluții la nevoile diferitelor tipuri de elevi (Kisanji, 1999).

- ◇ Diferențe între integrare și incluziune.
- ◇ Forme de integrare.

Ainscow (1998), Booth (2001), Dyson (2001) și alții pledează în favoarea unei largi conceptualizări a învățământului incluziv și accentuează ideea că:

- ◇ învățământul incluziv trebuie să se adreseze tuturor elevilor;
- ◇ învățământul incluziv necesită mobilizarea pentru eliminarea barierelor din calea învățării și are în vedere participarea oricărui elev sau tânăr, nu doar a aceluia despre care se spune că are nevoie de un sistem de învățământ special;
- ◇ incluziunea se referă în egală măsură la participarea cu drepturi depline indiferent de rasă, clasă socială, sex sau condiție socială - precum sărăcia (Booth, 2001).

Între **incluziune** și **excluziune** (sau marginalizare) există o legătură esențială, deoarece o acceptare din ce în ce mai largă a elevilor, urmată de un proces intensificat de participare din partea acestora din urmă, va conduce la o reducere a presiunii de excluziune îndreptate spre ei. Slee descria învățământul incluziv ca fiind o luptă continuă împotriva procesului de excluziune din învățământ și, în ultimă instanță, chiar din societate.

Este importantă **recunoașterea legăturii dintre incluziune și procesul de excluziune**, deoarece ea încurajează focalizarea pe multitudinea de factori ce acționează asupra unor elevi - grupuri sau indivizi - factori generați de o varietate de surse (Ainscow, 1998, 2001) - aceasta mai poate fi privită și ca o reflecție a modelului ecologic.

Din acest punct de vedere, dezvoltarea învățământului incluziv ar transforma sau ar restructura învățământul practicat la scară largă în prezent, oferind soluții efective pentru necesitățile diferiților elevi și împotriva marginalizării grupurilor sau indivizilor în cadrul școlilor (Ainscow, 1998 și Ainscow și col., 2001). Învățământul incluziv nu este privit ca ceva static, definitiv, ci mai curând ca un proces continuu în vederea atingerii unui scop.

Integrarea pune accent pe: a) nevoile „elevilor cu nevoi speciale”; b) schimbarea, remedierea elevului vizat; c) profesioniști, expertiză specializată și sprijin formal.

Incluziunea pune accent pe: a) schimbările din școală; b) beneficiile aduse elevilor prin faptul că îi include pe toți; c) sprijinul informal și expertiza școlilor de masă; d) un bun act al predării pentru toți elevii.

În anii '70-'80, noțiunea de integrare a câștigat teren printre cei implicați în conceperea politicilor, adoptându-se politici de integrare în multe țări. Termenii de **integrare** și **incluziune** sunt adesea confunzi. De aceea, se impune o diferențiere a acestora.

Principiile unei școli incluzive de succes:

- O viziune a egalității și incluziunii public afirmată
- Sisteme de cooperare
- Roluri și responsabilități flexibile
- Parteneriat cu părinții, care se implică în activitățile de planificare și implementare a strategiilor unei școli incluzive.

„Principiul egalității de șanse impune ca oportunitățile de succes să fie disponibile în mod egal celor care dispun de aceleași calități și aceeași dorință de a le utiliza.”

(John Rawls)

III. Educație incluzivă

Școala tradițională	Școala incluzivă
Diferențele dintre elevi sunt mascate și se acționează asupra lor doar când devin problematice	Diferențele dintre elevi sunt studiate și acceptate ca bază de pornire în demersul instructiv-educativ
Interesele elevilor sunt rar apelate	Elevii sunt ghidați în sensul cunoașterii propriilor interese și a alegerilor ghidate de acestea
Domină activitatea cu întreaga clasă	Se folosesc forme de organizare a activității diferite: pe grupe, în echipe, frontal, individual
Timpul este inflexibil	Timpul este flexibil, în funcție de nevoile elevilor
Se admit interpretări unice ale ideilor și evenimentelor	Se caută perspective multiple asupra evenimentelor și ideilor (gândirea critică)
Profesorul direcționează comportamentul elevilor	Profesorul facilitează activitatea independentă a elevilor
Profesorul rezolvă problemele clasei	Elevii se ajută între ei, asistați de profesori în rezolvarea problemelor
Profesorul planifică secvențele, obiectivele instruirii și furnizează standarde de evaluare a activității	Elevii, împreună cu profesorul, acționează în vederea stabilirii obiectivelor, criteriilor de evaluare
Se respectă CE trebuie învățat	Respect pentru CINE învață

„Progresul este lent,
rădăcinile
prejudecăților sunt
profunde.”

(Voltaire)

Educația incluzivă:

- Bazată pe comunitate – școala reflectă comunitatea ca întreg.
- Fără bariere – este accesibilă tuturor, atât sub aspectul fizic, cât și sub cel curricular, prin sisteme de sprijin și metode de comunicare.
- Promovează colaborarea – prin care se înțelege că o școală incluzivă lucrează cu alte școli, mai degrabă decât competitiv, împotriva altor școli
- Promovează egalitatea – o școală incluzivă are un caracter democratic, toți membrii având drepturi și responsabilități.

Modalități de realizare a educației incluzive

Punerea problemei

Cum pot fi profesorii ajutați să își organizeze clasele în așa fel încât să faciliteze procesul de învățare pentru toți elevii lor?

Cum pot fi restructurate școlile în așa fel încât să sprijine eforturile profesorilor?

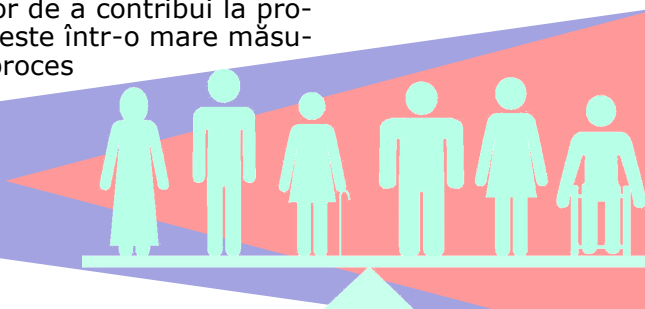
Dezvoltarea profesorilor

Învățarea prin experimentare - strategie puternică înseamnă că profesorii participă la experiențe ce ilustrează și stimulează interesul lor pentru noi posibilități de acțiune. Se pune accentul pe învățarea prin experimentare. Profesorii sunt astfel încurajați să privească mediul din clasă prin ochii celui care învață și, în același timp, să lege aceste experiențe de practicile din școala unde lucrează.

Factori-cheie importanți pentru crearea în clasă a unui mediu de lucru orientat spre includerea tuturor:

- Importanța pe care planificarea o prezintă pentru clasa „ca întreg”. S-a accentuat mult importanța planificării pentru persoane individuale. Deși potrivită pentru munca desfășurată în contexte mici și relativ izolate, această metodă se dovedește a fi lipsită de practică în școlile cu număr mare de elevi. Aici principala preocupare a profesorului trebuie să fie planificarea activităților pentru întreaga clasă. De asemenea, dacă se pune prea mult accentul pe planificarea individualizată, concept ce a dominat sectorul educației pentru persoane cu nevoi speciale, se pierd din vedere alți factori contextuali ce ar putea fi utilizați pentru stimularea și sprijinirea procesului de învățare al fiecărui membru din clasă. Acest aspect ne duce către cel de-al doilea factor-cheie.
- Încurajarea profesorilor să recunoască și să utilizeze mai eficient orice resurse care ar putea sprijini procesul de învățare al copiilor. Este vorba în special de acele resurse disponibile în fiecare clasă, și anume, **copiii înșiși**. În fiecare clasă elevii reprezintă o sursă de experiențe, inspirație, provocări și sprijin, care, dacă este utilizată, poate aduce un plus de energie în îndeplinirea sarcinilor și activităților stabilite de profesor. Este o chestiune de atitudine, care depinde de recunoașterea capacității copiilor de a contribui la procesul de învățare și a faptului că învățarea este într-o mare măsură un proces social. Putem facilita acest proces ajutându-i pe profesori să-și dezvolte abilitățile necesare organizării

claselor în așa fel încât acestea să încurajeze procesul învățării.

„Învățătorul e o lumânare care arde luminându-i pe alții.”

(Tudor Arghezi)

III. Educație incluzivă

Sprijin pentru experimentare și analiză

Pe lângă aspectul legat de crearea de noi oportunități pentru profesori, cealaltă strategie considerată utilă se referă la sprijinirea experimentelor în clasă, efectuate sub o formă ce încurajează procesul de analizare a activităților desfășurate. În acest sens, elementul cel mai important este **lucrul în echipă**. Să încurajăm profesorii să formeze echipe și / sau parteneriate, în cadrul cărora membri echipei acceptă să se ajute unii pe alții la examinarea diferitelor aspecte din practica lor.

Modelul „persoanelor cu deficiențe” a fost foarte mult criticat în ultimii ani. (Ainscow, 1991; Barton, 1993; Dyson, 1990, Fulcher, 1989; Oliver, 1988). Drept rezultat, am asistat la o schimbare a modului de gândire ce se caracterizează prin faptul că acum explicațiile cu privire la eșecul în materie de educație nu se mai leagă de caracteristicile individuale ale copiilor sau de familiile acestora, ci de procesul de școlarizare. În acest fel s-au putut introduce noile abordări, bazate pe un punct de vedere interactiv. Însă, în ciuda bunelor intenții, abordarea bazată pe acest punct de vedere dă naștere unei versiuni mai blânde, mai liberale, dar de multe ori mai ascunsă, a modelului „persoanelor cu deficiențe”, care privește copiii cu nevoi speciale drept indivizi cu nevoi speciale de predare, adică acești copii au nevoie de metode de predare diferite, pentru a înregistra succese în procesul de învățare. Astfel, în ciuda eforturilor făcute în direcția integrării copiilor considerați a avea nevoi speciale, cu accent pe diferențierea programelor școlare și pe sprijin suplimentar în activitățile din clasă, în multe școli și săli de curs se observă încă practicarea modelului „persoanelor cu deficiențe”, orientat spre diferențiere.

În mod similar, noile metode de predare, elaborate ca parte din proiectul UNESCO, cum ar fi învățarea activă și lucrul în grupuri, pot ajuta la crearea unor medii de învățare mai receptive, unde elevii pot fi tratați în mod individual, participând în același timp la experiențe ce le pot încuraja dorința de a învăța mai bine. Totuși, aplicarea fără discernământ a acestor metode poate duce la practicarea unor moduri de lucru ce continuă să adopte modelul „persoanelor cu deficiențe”. Prin urmare, trebuie să ajutăm profesorii să se dezvolte ca adevărați profesioniști pentru a depăși limitele și pericolele pe care le implică modelul „persoanelor cu deficiențe”. Numai în acest mod ne putem asigura că acei copii, care întâmpină dificultăți în procesul de învățare, pot fi tratați cu respect și pot fi considerați drept persoane potențial active și capabile să învețe; numai așa reacțiile respectivilor copii pot fi utilizate drept stimulent pentru dezvoltarea profesorilor.

În concluzie, cea mai bună modalitate prin care putem ajuta profesorii să răspundă la dificultățile educaționale este examinarea influenței factorilor contextuali asupra gândirii și practicilor profesioniștilor. Pentru acest lucru este necesar să renunțăm la preocuparea față de metode și materiale pentru a încuraja profesorii să adopte metode de analiză, să aibă suficientă încredere în experimentele noi, ce apar drept urmare a reacțiilor copiilor.

„Când unui copil i se oferă puțină libertate de acțiune el va spune imediat, „Vreau eu să fac asta!”. Dar în școlile noastre unde mediul este adaptat nevoilor copiilor, ei spun „Ajută-mă să fac asta!”

(Maria Montessori)

Strategii pentru școli și personalul didactic

a) Principii generale:

- ◇ Stabilirea unei filosofii a școlii
- ◇ Respectarea principiului proporției naturale (de ex. școlile locale)
- ◇ Să se formeze un grup de lucru pentru incluziune.
- ◇ Menținerea flexibilității și realizarea faptului că nu este un proces ușor de implementat.

b) Condiții necesare pentru progresul școlilor implicate în educația incluzivă:

- ◇ Stil eficient de conducere din partea tuturor angajaților, nu numai din partea directorului.
- ◇ Implicarea personalului, elevilor și întregii comunități în elaborarea politicilor școlii și în procesul decizional.
- ◇ Angajament față de planificarea prin colaborare
- ◇ Strategii de coordonare
- ◇ Atenție acordată posibilelor avantaje ale procesului de analiză
- ◇ Politică pentru dezvoltarea personalului.

În concluzie, care este rolul specialiștilor în contextul reconceptualizării nevoilor speciale de educație?

- ⇒ **Rol de menținere** – răspundem nevoilor copiilor ce au dificultăți în cadrul sistemelor de educație prezente, și astfel ajutăm neintenționat la menținerea stării de fapt.
- ⇒ **Rol de modificare** - răspundem nevoilor copiilor ce au dificultăți în cadrul sistemelor de educație prezente prin căutări orientate spre încercarea de a adapta structurile existente.
- ⇒ **Rol de dezvoltare** - răspundem nevoilor copiilor ce au dificultăți în cadrul sistemelor de educație prezente încercând să elaborăm structuri noi menite să faciliteze procesul de învățare pentru toți copiii.

„Scopul educației ar trebui să fie pregătirea unor oameni care să acționeze și să gândească independent și care, în același timp, să vadă în slujirea comunității realizarea supremă a vieții lor.”

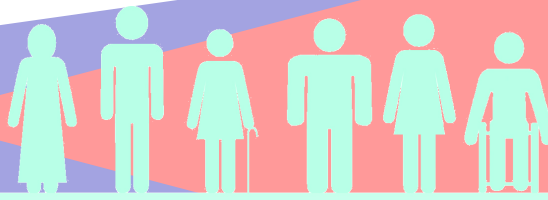
(Albert Einstein)

Indicatori de incluziune

A. Crearea unei culturi de incluziune

I. Construcția comunitară

1. Fiecare elev să fie încurajat să se simtă binevenit.
2. Elevii să-și acorde reciproc ajutor.
3. Personalul didactic să colaboreze.
4. Personalul didactic și elevii să se respecte reciproc.
5. Să se formeze un parteneriat între personalul didactic și părinți.
6. Personalul didactic și directorii să coopereze în condiții bune.
7. Toate comunitățile locale să fie implicate în activitatea școlară.

III. Educație incluzivă

II. Stabilirea unor valori de incluziune

1. Să existe așteptări mari față de toți elevii.
2. Personalul didactic, directorii, elevii și părinții să împărtășească filosofia integrării.
3. Elevii să fie apreciați în mod egal.
4. Elevii și personalul didactic să se trateze reciproc ca ființe umane, dar și ca ocupanți ai unui "rol".
5. Personalul didactic să caute să elimine barierele din calea învățării și participării în privința tuturor aspectelor școlii.
6. Școala să se străduiască să reducă pe cât posibil toate formele de discriminare.

B. Producerea unor politici de incluziune

I. Dezvoltarea unei școli a tuturor

1. Numirile în cadrul personalului didactic și promovările să fie imparțiale.
2. Toți membrii personalului didactic să fie ajutați să se familiarizeze cu școala.
3. Școala să caute să înscrie toți elevii care există în comunitate.
4. Școala să permită ca toate clădirile să fie fizic accesibile tuturor oamenilor.
5. Toți elevii noi să fie ajutați să se familiarizeze cu școala.
6. Școala să formeze grupuri de predare astfel încât toți elevii să fie apreciați.

II. Organizarea sprijinului pentru diversitate

1. Toate formele de sprijinire să fie coordonate.
2. Activitățile de dezvoltare a aptitudinilor destinate personalului didactic să fie concepute astfel încât să răspundă cerințelor legate de diversitatea elevilor.
3. Politicile destinate "nevoilor speciale de educație" să fie politice de incluziune, nu de integrare.
4. Codul de practici privind nevoile speciale de educare să fie folosit cu scopul de a reduce barierele legate de învățare și participare pentru toți elevii.
5. Sprijinul pentru elevii care învață Rromana ca limbă secundară să fie coordonat cu sprijinul acordat pentru educare.
6. Politicile de sprijin religios și comportamental să fie integrate cu cele de dezvoltare a programei și cu politicile de sprijinire a învățării.
7. Să se reducă presiunile în privința excluderii disciplinare.
8. Să se reducă barierele care există pentru participare.
9. Să se reducă amenințările.

„Diversitatea este
arta de gândi
independent
împreună.”
(Malcolm Forbes)

C. Dezvoltarea practicilor de incluziune

I. Orchestrarea învățării

1. Predarea să se planifice luându-se în considerare toți elevii.
2. Lecțiile să încurajeze participarea tuturor elevilor.
3. Lecțiile să dezvolte capacitatea de a înțelege diferențele.
4. Elevii să fie implicați activ în propriul proces de învățare.
5. Elevii să învețe prin colaborare.
6. Evaluarea să contribuie la obținerea de realizări de către toți elevii.
7. Disciplina la orele de curs să se bazeze pe respectul reciproc.
8. Profesorii să planifice, să predea și să revizuiască în parteneriat.
9. Să se încurajeze învățarea și participarea tuturor elevilor.
10. Temele pentru acasă să contribuie la procesul de învățare al tuturor elevilor.
11. Toți elevii să ia parte la activități în afara orelor de curs.

„Să ne îmbogățim reciproc din diversitatea noastră.”

(Paul Valery)

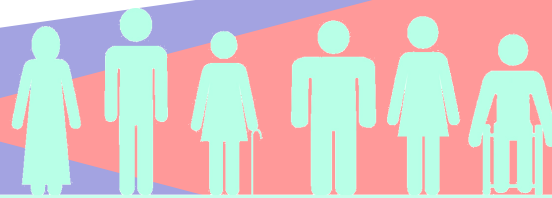
II. Mobilizarea resurselor

1. Diferențele dintre elevi să fie folosite ca RESURSĂ pentru a ajuta predarea și învățarea.
2. Întreaga experiență a personalului didactic să fie utilizată.
3. Personalul didactic să dezvolte resurse cu scopul de a facilita învățarea și participarea.
4. Resursele comunității să fie distribuite în mod echitabil, astfel încât să se faciliteze incluziunea.

Incluziunea în educație implică dezvoltarea școlii, pregătirea și schimbarea de ansamblu a acesteia, pentru a primi și satisface corespunzător participarea tuturor copiilor, inclusiv a celor cu cerințe speciale, cu dizabilități (ca și a altor grupuri marginalizate și/sau excluse) în medii școlare obișnuite, ca elemente componente ale diversității umane - cu diferențele ei specifice.

Există mai multe provocări contemporane de largă rezonanță asupra modului în care este organizată și funcționează școala:

- ◇ Centrarea pe copil, pe unicitatea acestuia
- ◇ Răspunsul la situații educaționale diverse (o pedagogie responsabilă, de luare în considerare și de valorizare a diversității umane, sub diversele ei aspecte)
- ◇ Comprehensivitate – înțelegere, acceptare a diferențelor între copii (pedagogie a alterității)
- ◇ Democrație și solidaritate umană - o școală mai echitabilă, mai naturală
- ◇ O școală deschisă, prietenosă
- ◇ O școală flexibilă, care se adaptează, învață (ea însăși) și se schimbă.

III. Educație incluzivă

În societatea contemporană există mai multe modele referitoare la persoanele care întâmpină dificultăți. Unele dintre ele sunt tributare unor teorii sau modele care au apărut începând cu secolul al XVIII-lea. Aceste modele se regăsesc în sistemul educațional dintr-o perioadă dată. Din punct de vedere al abordărilor educaționale, cele mai influente modele care au apărut în această perioadă au fost modelul deficienței și modelul medical (după Mykytyn, 2004).

Modelul deficienței:

- ◇ Consideră că persoana este responsabilă pentru orice deficiență, ea fiind redusă la o sumă de nevoi, fiind abordată în calitate de „pacient”.
- ◇ Din punct de vedere al intervențiilor, se încearcă „remediarea” problemelor prin intervenții care au ca scop schimbarea persoanei. Astfel, cei implicați în aceste activități se află în postura de terapeut.
- ◇ A condus la apariția unor etichete (spre exemplu, anormalitate, neadaptat), care se utilizau după aplicarea unor teste.
- ◇ În concluzie, modelul deficienței se orientează înspre „punctele slabe” ale persoanei, iar scopul este de a se încerca readucerea acesteia la o stare de funcționare „normală”.

Modelul medical este foarte apropiat de cel al deficienței, deoarece:

- ◇ Promovează ideea că unii elevi au „nevoi speciale”, care trebuie să fie întâmpinate în „școli speciale”, în care „personalul specializat” (medici, cadre didactice specializate, terapeuți, asistenți sociali etc.) le poate oferi „ocrotire și îngrijire”. (Golby și Gulliver, 1979)
- ◇ Se aplică teste pentru a evalua gradul deficienței, prin raportare la „normalitate”, evaluarea persoanei având scopul de a stabili intervențiile terapeutice necesare recuperării acesteia.
- ◇ Prin sistemele care oferă ocrotire și îngrijire se promovează mai mult dependența decât independența.

Cele două modele prezentate mai sus au în comun mai multe caracteristici:

- ◇ Se pune accentul pe deficiență și nu pe persoană.
- ◇ Persoana este încadrată într-o categorie, care servește la identificarea/recunoașterea ei de către ceilalți.
- ◇ Nu este încurajată independența, aceste persoane nu iau multe inițiative în ceea ce privește viața lor sau nu sunt consultați atunci când adulții care sunt implicați în activitățile de remediere decid care sunt cele mai potrivite modalități de intervenție.

„Rădăcinile oricărei plante aleg dintre numeroasele substanțe ale solului doar pe acelea de care planta are nevoie.”

(Maria Montessori)

În anii '70, în contextul mișcărilor de luptă pentru obținerea de drepturi pentru persoanele cu dizabilități a apărut și s-a dezvoltat **modelul social al dizabilității**. La baza acestui model se află o definire și distincție clară a deficienței și dizabilității. Acești doi termeni nu sunt opuși, însă descriu aspecte diferite ale aceleiași condiții. Astfel, *deficiența* este o dificultate cu care se confruntă individul, în timp ce *dizabilitatea* este considerată drept o restrângere a activităților datorită societății care nu ia în considerare persoanele cu dizabilități, excluzându-le, sub forme variate, dintr-o serie de activități.

Potrivit acestui model:

- ◇ Dizabilitatea este rezultatul discriminării și al prejudecăților societății.
- ◇ Persoana cu dizabilități este un client al serviciilor oferite și poate alege dintr-o gamă largă de oferte.
- ◇ Deoarece societatea a pus de-a lungul timpului accentul pe deficiență și pe modalitățile în care aceasta poate fi remediată, nu s-a urmărit producerea unor schimbări la nivelul societății.
- ◇ Este promovată independența și susținerea propriei cauze și nu dependența, ocrotirea și îngrijirea.
- ◇ Din punct de vedere educațional, este necesară restructurarea sistemului de învățământ existent, astfel încât să se asigure accesul tuturor elevilor la o gamă completă de oportunități sociale și educaționale (spre exemplu, predarea orientată pe nevoile elevului, utilizarea unor metode de învățare prin cooperare, adaptarea curriculară etc.), astfel încât să beneficieze toți elevii, indiferent de capacități sau limite, sex, limbă, *origine etnică* sau culturală.

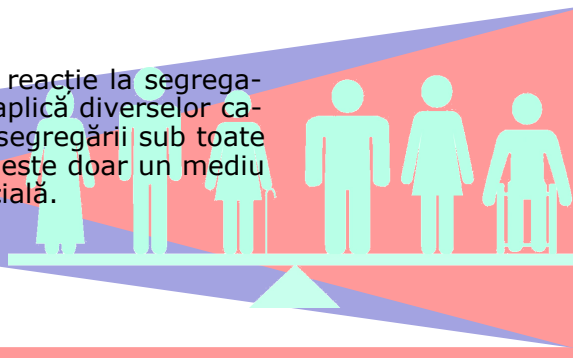
„Copilul e omenirea viitoare întreagă, dar e și rodul nostru. Asupra lui au căzut și în el s-au întâpărit toate greșelile noastre, el poartă pecetea neștearsă a răătăcirilor noastre.”
(Maria Montessori)

Acest model a fost supus unor serii de critici; cele mai multe au vizat respingerea categorică a modelului medical, și implicit a ideii că viața acestor persoane nu ar influențată de aceste neajunsuri. Prin urmare, unii autori recomandă să se intervină la nivel individual (perspectiva modelului medical), iar intervențiile din perspectiva modelului social, respectiv măsurile anti-discriminatorii ar veni în completarea celor individualizate prin creșterea calității vieții persoanelor cu dizabilități.

Din punct de vedere istoric, conceptul de integrare a fost utilizat în anii '70 -'80. Însă adeseori apar confuzii în utilizarea conceptelor de incluziune și integrare.

Integrarea este procesul de asimilare a elevului în cadrul învățământului de masă, proces prin care elevul se adaptează școlii în timp ce aceasta rămâne în cea mai mare parte neschimbată. (Mykytyn, 2004).

În sensul atribuit de UNESCO, constituie o reacție la segregare, constând într-un ansamblu de măsuri care se aplică diverselor categorii de populație și care urmărește înlăturarea segregării sub toate formele. La ora actuală se consideră că școala nu este doar un mediu de instruire și educare, ci o formă de integrare socială.

III. Educație incluzivă

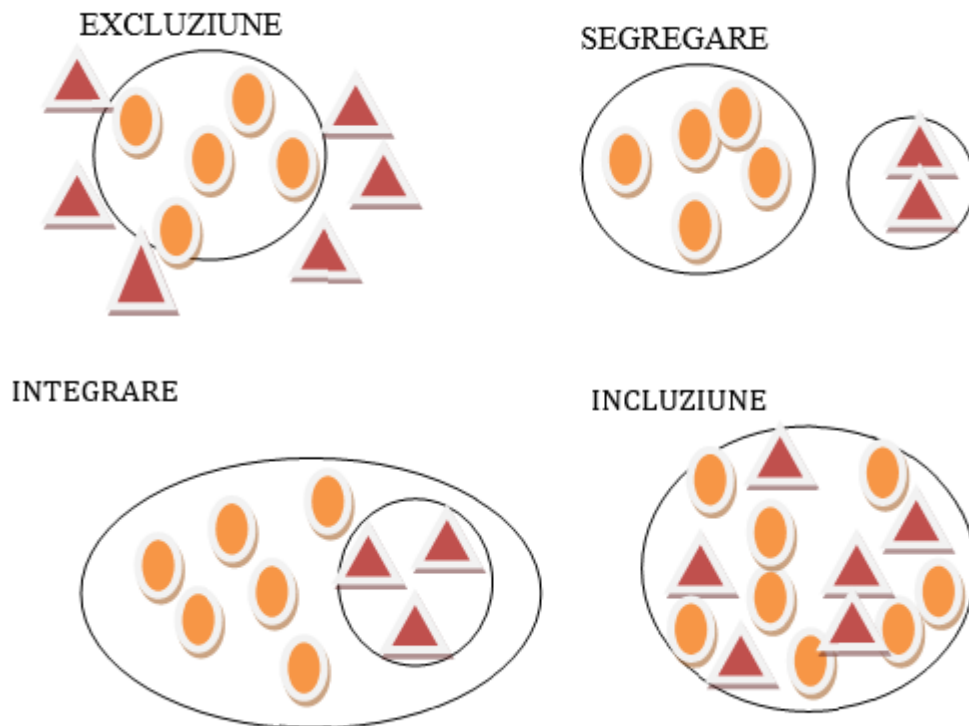
Un sistem ideal incluziv are următoarele caracteristici.

- ◇ Politicile incluzive în școală ar conduce la o școală care încearcă să includă toți elevii din comunitate și în care există un program eficient de integrare pentru toți elevii noi.
- ◇ Elevii au dreptul să studieze orice materie și să participe la toate activitățile.
- ◇ Școala dispune de o politică eficientă de reducere a absenteismului elevilor și de reducere a exmatriculărilor din motive disciplinare, a încercărilor de intimidare și de abuz asupra elevilor și între elevi.
- ◇ Strategia de elaborare a curriculumului ține seama de diversitatea elevilor în ceea ce privește diferențele culturale, lingvistice, de sex, realizările și deficiențele acestora.
- ◇ Școala realizează adaptări ale clădirii care să o facă accesibilă tuturor.
- ◇ Sistemul de evaluare practicat de școală apreciază adecvat rezultatele tuturor elevilor.
- ◇ Formarea continuă a cadrelor didactice are în vedere diversitatea elevilor, politicile și serviciile de sprijin sunt coordonate global, iar politicile pentru copiii cu cerințe educative speciale vizează stimularea participării în activitățile obișnuite în clasă.
- ◇ Politicile care privesc rezolvarea dificultăților comportamentale sunt legate de politicile de sprijin al activității de învățare.
- ◇ Distribuirea resurselor școlii se face în mod echitabil și școala dispune de o strategie prin care părinții sunt încurajați să devină parteneri în procesul de învățare al copiilor lor.
- ◇ Serviciile de sprijin de la nivelul școlii (cum ar fi cele asigurate de psihologi, logopezi, consilieri școlari, profesori de sprijin, medici etc.) asigură creșterea gradului de participare a elevilor.
- ◇ De asemenea, este încurajată implicarea și participarea la managementul școlii a tuturor cadrelor didactice.
- ◇ Dezvoltarea unor practici incluzive La planificarea lecțiilor se au în vedere toți elevii.
- ◇ Lecțiile dezvoltă înțelegerea și sentimentul de respect pentru diferențe. Elevii sunt încurajați să-și asume răspunderea pentru propria lor învățare și explicațiile profesorilor ajută elevii să înțeleagă și să învețe lecția în clasă. În timpul lecțiilor, elevii sunt încurajați să lucreze împreună și să vorbească despre modul în care învață în timpul activităților din cadrul lecțiilor. Profesorii își adaptează lecțiile în funcție de reacțiile elevilor.
- ◇ Personalul din școală reacționează pozitiv la dificultățile întâmpinate de elevi.
- ◇ Elevii înregistrează succese în procesul de învățare.
- ◇ Dificultățile în învățare sunt considerate ca prilejuri de dezvoltare a unor practici mai bune.

Toți profesorii din școală participă la planificarea activităților de pregătire a elevilor.

„Copilul este constructorul spiritual al omenirii, iar obstacolele în calea dezvoltării sale libere sunt pietrele din zidul în care a fost închis sufletul omului.”
(Maria Montessori)

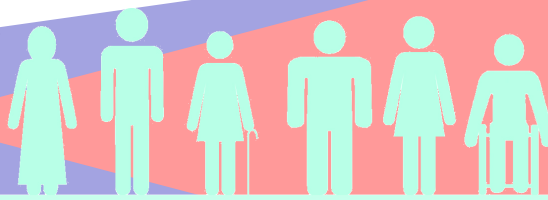
Mediul incluziv este acel mediu în care sunt bineveniți, protejați și educați toți copiii indiferent de gen, caracteristici fizice, intelectuale, economice, lingvistice sau alte caracteristici. (UNESCO)

„Există un singur fel de a înțelege oamenii, anume de a nu ne grăbi să-i judecăm, ci de a trăi în preajma lor, de a-i lăsa să se explice, să se dezvăluie zi de zi, să se zugrăvească ei înșiși în ei...”
(Charles Augustin Saine – Beune)

Principiile cheie ale incluziunii au în vedere următoarele concepte fundamentale:

- ◇ valorizarea diversității
- ◇ dreptul de a fi respectat
- ◇ demnitatea ființei umane
- ◇ nevoile individuale înțelese ca cerințe individuale
- ◇ planificarea
- ◇ responsabilitatea colectivă
- ◇ dezvoltarea relațiilor și culturii profesionale
- ◇ dezvoltarea profesională
- ◇ șanse egale.

III. Educație incluzivă

„Educația incluzivă presupune un proces permanent de îmbunătățire a instituției școlare, având ca scop exploatarea resurselor existente, mai ales a resurselor umane, pentru a susține participarea la procesul de învățământ a tuturor elevilor din cadrul unei comunități”.
(UNESCO)

Care sunt atribuțiile cadrului didactic în implementarea educației incluzive?

Regulamentul-cadru al instituției de învățământ general incluzive stipulează că personalul din învățământ are obligațiile următoare:

- ◇ să promoveze educația incluzivă sub toate aspectele, asigurând în măsură deplină incluziunea școlară și socială a elevilor cu cerințe educaționale speciale;
- ◇ în limita competențelor, să cunoască particularitățile de dezvoltare a copiilor, necesitățile acestora la fiecare etapă de vârstă, strategii de intervenție, de recuperare/compensare în cazul copiilor cu cerințe educaționale speciale;
- ◇ să sesizeze, la nevoie, instituțiile publice de asistență socială/educațională specializată, serviciile de protecție a copilului în legătură cu situațiile care afectează demnitatea, integritatea fizică și psihică a elevului;
- ◇ să demonstreze respect și considerație în relațiile cu toți elevii, părinții/reprezentanții legali ai acestora.

Cadrele didactice care lucrează cu copiii cu CES au un rol important în transpunerea în fapt a recomandărilor oferite de Serviciul de Evaluare Complexă. În cazul în care elevului cu CES are un plan de servicii individualizat, orientați școlar și profesional, cadrele didactice vor participa activ în procesul de elaborare și implementare a Planului Educațional Individualizat (PEI). În acest sens, învățătorul de la clasă/profesorul la disciplină va fi responsabil de:

- ◇ prezentarea informației privind rezultatele evaluării competențelor elevului la disciplină;
- ◇ elaborarea și implementarea curriculumului individualizat la disciplina predată;
- ◇ realizarea adaptărilor curriculare la disciplina de studiu;
- ◇ stabilirea strategiilor didactice la disciplina de studiu;
- ◇ determinarea și aplicarea strategiilor de evaluare;
- ◇ identificarea resurselor necesare realizării finalităților stabilite;
- ◇ corelarea proiectării didactice (de lungă și de scurtă durată) cu PEI prin stabilirea obiectivelor specifice pentru elevul cu CES;
- ◇ oferirea de consultanță elevului și părinților/tutorei în parcurgerea demersului educațional la disciplina de studiu;
- ◇ crearea în clasă a unui mediu relațional adecvat pentru toți (profesor-elev, elev-elev, etc.);
- ◇ colaborarea cu toți specialiștii implicați în elaborarea/realizarea/evaluarea PEI.

„Educația este cea mai puternică armă pe care voi o puteți folosi pentru a schimba lumea.”
(Nelson Mandela)

Diferențele umane reclamă adaptarea învățării la necesitățile copilului. Din aceste considerente, educația incluzivă este centrată pe toți elevii și pe fiecare în parte. Misiunea profesorului este de a cunoaște identitatea fiecărui elev și a o valoriza în cadrul procesului instructiv-educativ.

Cum poate fi organizat procesul educațional într-o clasă incluzivă?

Este necesar ca elevul cu CES să învețe cu ceilalți copii, și nu separat de ei. De aceea cadrul didactic trebuie să stabilească foarte clar cum și cât timp va antrena copiii cu CES în activitate, ce sarcini didactice le va propune pentru ca aceștia să participe alături de ceilalți în procesul de învățare.

Elevul cu CES trebuie să fie inclus pe parcursul orei în activitățile frontale, precum și în activitățile de grup. La anumite etape ale lecției poate primi sarcini individualizate, inclusiv de evaluare. În cazul în care copilul cu CES este "supraîncărcat" doar cu sarcini pe care trebuie să le rezolve de sinistător sau cu susținerea unui profesor itinerant sau de sprijin și nu ia parte la activitățile frontale sau de grup desfășurate în clasă, incluziunea educațională și socială a copilului nu are loc.

Învățătorul/profesorul trebuie să pună în valoare ceea ce realizează copilul cu CES la lecție, să găsească momentele potrivite în desfășurarea orei pentru a intercala activitatea copilului cu CES în cea a colegilor de clasă. Se recomandă ca sarcinile individualizate pentru copilul cu CES să nu se formuleze permanent în voce. Astfel se pune în evidență că elevul cu CES realizează altceva decât restul elevilor și aceasta este în detrimentul incluziunii copilului.

Este important ca învățătorul/profesorul să evalueze produsul activității copilului cu CES nu prin comparare cu rezultatele altor elevi din clasă, ci prin raportare la efortul depus de acesta. Evaluarea progresului elevului cu CES trebuie să fie un proces continuu, iar rezultatele evaluării să demonstreze nivelul de atingere a finalităților de învățare, proiectate în curriculumul individualizat, și astfel vor constitui un argument pentru eventualele modificări.

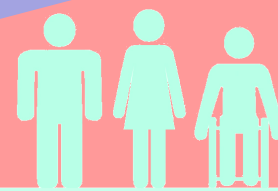
O modalitate apreciabilă de a pune în valoare rezultatele obținute de copilul cu CES în învățare este încurajarea acestuia de a participa la diverse concursuri școlare și extrașcolare.

În condițiile școlii incluzive, formula cea mai eficientă de proiectare și realizare a procesului de evaluare a copiilor cu CES o constituie evaluarea diferențiată, participativă și consensuală, în cadrul căreia are loc negocierea produselor școlare necesare de realizat de către elev, anunțarea și discutarea criteriilor de apreciere a acestor produse.

Un instrument util pentru desfășurarea unei astfel de evaluări este grila de evaluare în care sunt indicate nivelele de performanță și sunt enumerate criteriile care servesc drept repere calitative pentru aprecierea produsului. Pentru fiecare criteriu se elaborează descriptorii de performanță – o descifrare a criteriilor pentru fiecare nivel. Instrumentul poate fi aplicat pentru evaluarea unei game variate de produse realizate de elevul cu CES (poster, portofoliu, proiect, colaj, agendă a faptelor bune, machetă, comunicare, desen, fișa de personaj etc.). Învățătorul/profesorul va propune elevilor cu CES elaborarea anumitor produse, în funcție de finalitățile specificate în curriculumul individualizat/ modificat.

„Dacă nu ne schimbăm,
nu creștem.
Dacă nu creștem, nu
trăim.”

(Nelson Mandela)

IV. Dezvoltare durabilă

În cadrul UE, începând cu anul 2006, conceptul de dezvoltare durabilă a fost integrat în Strategia pentru o Europă Extinsă, într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca obiectiv general îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare, pentru crearea unor comunități durabile, capabile să gestioneze și să folosească resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei, în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

În 2010, ca o continuare a dezvoltării durabile a UE, a fost adoptată Strategia Europa 2020 de promovare a creșterii inteligente (bazată pe: educație, cercetare, inovare), durabile (bazată pe reducerea emisiilor de carbon, eficiență energetică, resurse regenerabile) și incluzive (crearea de noi locuri de muncă, reducerea sărăciei etc.). Alături de statele membre și respectând principiul subsidiarității UE s-a angajat să devină lider în punerea în aplicare a Agendei 2030 și, implicit, a celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă.

Comisia Europeană a prezentat în 22 noiembrie 2016 Comunicarea „Pașii următori pentru un viitor european durabil”¹³. Documentul prezintă răspunsul Uniunii Europene la Agenda 2030 și confirmă integrarea obiectivelor de dezvoltare durabilă în cadrul politicii europene și în prioritățile actuale ale Comisiei Europene, evaluarea situației și identificarea celor mai relevante preocupări privind durabilitatea. Prin această comunicare, Uniunea Europeană s-a angajat în favoarea unei dezvoltări durabile prin care „să asigure o viață demnă pentru toți respectând limitele planetei, care să reunească prosperitatea și eficiența economică, societăți pașnice, incluziunea socială și responsabilitatea față de mediu”.

Răspunsul UE la Agenda 2030 este de a integra cele 17 ODD în politicile publice ale Uniunii, în scopul sprijinirii efortului global de construire a unui viitor durabil în colaborare cu partenerii săi. Cele 17 ODD sunt deja urmărite de multe dintre politicile Uniunii Europene, iar România, ca membră a acestei comunități, își propune prin această strategie abordarea integrată a obiectivelor din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Pornind de la ideea că beneficiile dezvoltării economice trebuie să fie mai mari decât costurile, inclusiv cele legate de conservarea și îmbunătățirea mediului, prima strategie de Dezvoltare Durabilă a României din 1999 a avut ca obiectiv îmbunătățirea progresivă și menținerea bunăstării populației în corelare cu cerințele folosirii raționale a resurselor naturale și ale conservării ecosistemelor. Aderarea la Uniunea Europeană în 2007 a ajustat prioritățile naționale, prin Strategia Națională pentru Dezvoltare Durabilă. Orizonturi 2013-2020-2030 (SNDD), aprobată de Guvernul României la 12 noiembrie 2008, vizând reducerea decalajului socio-economic față de cel al statelor membre ale Uniunii Europene.

- ◇ Care este contextul European al dezvoltării durabile?
- ◇ Care sunt Obiectivele Dezvoltării Durabile (ODD)?

„Școala trebuie să fie o gimnastică a minții omenești, adică o continuă și rodnică dezvoltare a inteligenței umane.”
(Mihai Eminescu)

IV. Dezvoltare durabilă

Conceptul de dezvoltare durabilă a fost constituit prin intermediul acordului internațional exprimat în cadrul Conferinței de la Rio de Janeiro (1992) și prin adoptarea Agendei 21, ca opțiune strategică globală pentru secolul următor.

Dezvoltarea durabilă reprezintă capacitatea de a satisface cerințele generației prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Obiectivul general al dezvoltării îl reprezintă identificarea soluțiilor optime de combinare și „conviețuire” a celor patru sisteme: economic, uman, tehnologic și ambiental în cadrul cărora se aplică conceptul de dezvoltare economică ce vizează mediul economic, politic și social.

În 2015, la Adunarea Generală a ONU de la New York, a fost adoptat un document istoric - Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Acest document își propune, prin cele 17 obiective ale sale, un viitor mai bun, nu doar pentru noi, dar și pentru copiii noștri. Structurată pe cei trei piloni ai dezvoltării durabile - economic, social și de mediu - Agenda 2030 a fost adoptată și de România, și de Uniunea Europeană.

România, în calitate de stat membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU) și Uniunii Europene (UE), și-a exprimat adevărată adeziune la cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Agendei 2030, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU A/RES/70/1, în cadrul Summit-ului ONU pentru Dezvoltare Durabilă din septembrie 2015. Concluziile Consiliului UE, adoptate în data de 20 iunie 2017, „Un viitor durabil al Europei: răspunsul UE la Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă” reprezintă documentul politic asumat de statele membre ale UE privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Prin această strategie, România își stabilește cadrul național pentru susținerea Agendei 2030 și implementarea setului de 17 ODD. Strategia susține dezvoltarea României pe trei piloni principali, respectiv economic, social și de mediu. Strategia este orientată către cetățean și se concentrează pe inovație, optimism, reziliență și încrederea că statul servește nevoile fiecărui cetățean, într-un mod echitabil, eficient și într-un mediu curat, în mod echilibrat și integrat. Documentarea și fundamentarea strategiei s-au realizat pe baza rapoartelor primite de la ministere și alte instituții centrale, elaborate în acest scop, materialelor de sinteză elaborate sub egida Academiei Române și altor foruri științifice și academice, datelor accesibile ale instituțiilor europene și ale ONU, sugestiilor și recomandărilor consemnate în urma consultărilor publice cu mediul de afaceri, mediul universitar, institute naționale de cercetare-dezvoltare, ONG-uri și exponenții reprezentativi ai societății civile, precum și a contribuțiilor unor experți individuali.

- ◇ Ce este dezvoltarea durabilă?
- ◇ Care sunt obiectivele dezvoltării durabile (ODD)?
- ◇ Agenda 2030 - pilonii dezvoltării durabile.

Dezvoltarea Durabilă reprezintă, în contextul românesc, dorința realizării unui echilibru, o sinteză între aspirațiile cetățeanului născut liber, societatea de care depinde și prin care se definește și contextul care permite realizarea de sine. Acest echilibru pornește de la om, actor central care caută un echilibru individual și condiții favorabile pentru a se realiza. Condițiile favorabile sunt influențate de societatea care trebuie să îl susțină și să îl motiveze și de mediul prin care se regăsește și își poate găsi echilibrul. Rolul statului în contextul dezvoltării durabile este să ajute la realizarea acestui echilibru, nu doar pentru cetățenii de acum, dar și pentru generațiile viitoare.

România, alături de alte 192 de state, și-a asumat stabilirea cadrului național pentru susținerea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care include un set de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă și Agenda de Acțiune de la Addis-Abeba. Planul de acțiune global, pe care România alege să-l susțină în următorii ani, se adresează ameliorării sărăciei, combaterii inegalităților, injustiției sociale și protejării planetei până în anul 2030. Este un plan de acțiune pentru oameni, planetă și prosperitate, prin care se urmărește consolidarea unui climat de siguranță și libertate, în care „nimeni nu va fi lăsat în urmă”.

„Educația întregii lumi este mai presus de orice.”

(Pierre Athanase Larousse)

Cei trei piloni prin care Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă se structurează au fost definiți în Raportul Comisiei Brundtland (1987):

- ◇ **ECHITATEA SOCIALĂ** – prin care națiunile în curs de dezvoltare trebuie să aibă posibilitatea de a-și satisface nevoile de bază în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, alimentația, asigurarea energiei, apei și canalizării;
- ◇ **CREȘTEREA ECONOMICĂ** – la nivelul națiunilor în curs de dezvoltare pentru a se apropia de calitatea vieții din țările dezvoltate;
- ◇ **MEDIUL** – cu nevoia de a conserva și îmbunătăți baza de resurse disponibile prin schimbarea treptată a modului în care trebuie să se dezvolte și să fie folosite tehnologiile.

Această abordare a fost posibilă prin punerea în evidență a conceptului de „depășire a limitelor”. S-a conștientizat că resursele naturale, de care societatea are nevoie și care sunt limitate, au fost depășite, creând în același timp un dezechilibru ecologic la nivel planetar, prin creșterea economică iresponsabilă. Astfel, s-a constatat că numai prin susținerea simultană a celor trei piloni – social, economic și de mediu – se poate ajunge la o dezvoltare durabilă și la un viitor comun la nivel global.

Primul Summit al Națiunilor Unite pentru mediu și dezvoltare de la Rio, în 1992, a abordat reducerea ponderii economice, astfel încât să nu fie afectată capacitatea de menținere a echilibrului biofizic al Pământului, fără a renunța însă la bunăstarea socială.

Declarația de la Rio7 și Agenda 21 au dezvoltat teme de mediu în beneficiul social și anume: calitatea vieții, utilizarea resurselor naturale, protecția bunurilor globale, managementul comunităților umane și creșterea economică.

(www.dezvoltaredurabila.gov.ro)

IV. Dezvoltare durabilă

Pentru ca dezvoltarea durabilă să reușească în România și, prin urmare Agenda 2030, împreună cu angajamentele Uniunii Europene, această strategie este construită în jurul cetățeanului și nevoilor generațiilor viitoare. Strategia pleacă de la premisa că, dezvoltarea durabilă prezintă un cadru de gândire care, odată însușit de către cetățean, va ajuta la crearea unei societăți mai echitabile, definită prin echilibru și solidaritate și care să poată face față schimbărilor aduse de probleme actuale globale, regionale și naționale, inclusiv scăderea demografică. Grija statului față de cetățean și respectul cetățeanului față de instituții, față de aproapele său, de valorile morale și diversitatea culturală și etnică vor duce la o societate durabilă.

Pe plan economic este nevoie de garantarea unei creșteri economice pe termen lung de care să beneficieze cetățenii României. Deși economia unei țări adeseori se măsoară prin cifre, care nu iau în considerare potențialul cetățeanului, transformarea economiei într-una durabilă și competitivă necesită un nou mod de acțiune care să se centreze pe inovație, optimism și reziliența cetățenilor. O asemenea abordare va crea o cultură a antreprenoriatului în care cetățeanul se poate realiza material și aspirațional.

Sub aspect social este nevoie de o societate coezivă, care să beneficieze de îmbunătățirea sistemului de educație și sănătate, de reducerea inegalităților dintre bărbați și femei, dintre mediul urban și rural, care să conducă la promovarea unei societăți deschise, în care cetățenii se pot simți apreciați și sprijiniți. E nevoie de cultivarea rezilienței populației, în așa fel încât cetățeanul, într-un cadru instituțional echitabil, să își poată realiza visurile acasă. În același timp, statul trebuie să ajute la sporirea potențialului cetățeanului prin abordarea problemelor legate de sănătate, de educație și de limitele pieței libere, probleme la care se poate răspunde prin politici publice, rezultatul fiind un nivel de trai cât mai ridicat pentru toți cetățenii. Sporirea capitalului social – crearea unui simț civic definit prin încredere între cetățeni - va conduce la deblocarea potențialului cetățenilor români pentru a se realiza prin forțe proprii, asigurând totodată și dezvoltarea durabilă a comunităților lor.

Conștientizarea importanței mediului a crescut semnificativ în ultimii ani, atât în ceea ce privește mediul natural, cât și la cel antropogenic. Protejarea naturii este responsabilitatea tuturor datorită impactului biunivoc om – mediu, dar și o oportunitate a cetățenilor de a se uni într-un scop nobil, prin conștientizarea acestei responsabilități. Realizarea unui mediu antropogenic durabil poate fi atins prin cultivarea unui sentiment de apartenență și de comunitate, care să elimine simțul singurătății cetățeanului, factor de risc în realizarea potențialului personal și, în ultimă instanță, a funcționării comunitare.

„Esența dezvoltării durabile presupune o viață demnă pentru toți respectând limitele planetei, care să reunească prosperitatea și eficiența economică, societăți pașnice, incluziunea socială și responsabilitatea față de mediu.”
(Introducere - Angajamentul U.E. privind dezvoltarea durabilă)

ODD 1

Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context

Strategia își propune reducerea numărului cetățenilor care trăiesc în sărăcie severă și relativă în toate dimensiunile acesteia, potrivit definițiilor naționale și are în vedere reducerea numărului de persoane care trăiesc sub pragul de sărăcie, stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă, dezvoltarea sistemului de protecție și asistență socială.

- ⇒ România înregistrează o pondere ridicată a persoanelor care suferă de deprivare materială severă, raportată la media UE. Conform datelor INS din 2016, procentul de persoane care suferă de deprivare materială severă era de 23,8% ;
- ⇒ Rata sărăciei relative în perioada 2007-2016 (stabilită la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult-echivalent) a fost evaluată de INS la 24,6-25,3%, față de nivelul mediu din UE de 16,6-17,3%. Conform Eurostat, în 2016, 49,2% dintre copiii din România, cu vârste cuprinse între de 0 și 17 ani, prezentau risc de excluziune socială, comparativ cu media UE de 26,4%, România înregistrând cel mai mare număr de astfel de cazuri¹⁶. Coeficientul GINI, care măsoară gradul inegalității în societate.
- ⇒ **Măsuri:** Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei 2015-2020 și a Planul strategic de acțiuni; Strategia națională pentru promovarea îmbătrânirii active și protecția persoanelor vârstnice pentru perioada 2015-2020 și Planul operațional de acțiuni; Strategia Națională în domeniul politicii pentru tineret 2015-2020 aprobată în anul 2015, care abordează politicile pentru tinerii de 14-35 ani; Strategia națională „O societate fără bariere pentru persoanele cu dizabilități” 2016-2020 și Planul operațional privind implementarea acesteia.
- ⇒ **Orizont 2020:** Stabilirea unor standarde durabile de calitate și de cost pentru toate serviciile sociale, vizând în mod special pe cele destinate grupurilor vulnerabile • Dezvoltarea unui sistem național de indicatori de incluziune socială prin integrarea tuturor bazelor de date din sfera asistenței sociale în regim digitalizat care să țină cont de mobilitatea socială; monitorizarea anuală efectivă a rezultatelor pe baza acestor indicatori • Stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă aflate în risc de excluziune prin dezvoltarea măsurilor active de consiliere și asistență socială.
- ⇒ **Ținte 2030:**
 - ⇒ Eradicarea sărăciei extreme pentru toți cetățenii
 - ⇒ Reducerea cu cel puțin jumătate a numărului de cetățeni care trăiesc în sărăcie relativă
 - ⇒ Consolidarea sistemului național unitar a serviciilor de intervenție de urgență, reabilitare ulterioară și compensare a pierderilor în caz de calamități naturale, accidente industriale sau evenimente climatice extreme

„Dacă nu îți asumi dezvoltarea ca fiind responsabilitatea ta, atunci aceasta nu se va întâmpla niciodată.”
(John C. Maxwell)

IV. Dezvoltare durabilă

4
EDUCAȚIE
DE CALITATE

ODD 4

Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți

Strategia se adresează în principal următoarelor domenii: accesul tuturor copiilor la educație timpurie, învățământ primar și secundar echitabil și calitativ, care să conducă la rezultate relevante și eficiente, creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți care dețin competențe profesionale relevante, care să faciliteze angajarea la locuri de muncă decente și antreprenoriatul. Asigură faptul că toți elevii dobândesc cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile.

Reforme adoptate:

Legea Educației Naționale nr. 1/2011 menționează, pentru prima dată în legislația din domeniul învățământului românesc, conceptul de educație timpurie, arătând deschiderea către cele mai noi studii în neuroștiință și psihopedagogie, care evidențiază rolul educației timpurii în evitarea unor comportamente nedorite ale copilului pe traseul școlarizării viitoare, cu efecte în planul reducerii părăsirii timpurii a școlii, a rezultatelor școlare slabe și a șanselor scăzute de angajare pe piața muncii. Legea are secțiuni speciale referitoare la învățământul pentru copiii capabili de performanță, la Programul Școala după școală, alternative educaționale. Datorită reformei adoptate, cuprinderea copiilor în sistemul de educație timpurie, în segmentul de învățământ preșcolar, a fost de 87% în 2016, cu o îmbunătățire față de 76,2% în 2006, dar încă sub media UE de 94,8%.

Învățământul superior beneficiază de autonomie universitară, cu asumarea răspunderii publice exprimată în carta universitară, politici de echitate și etică universitară cuprinse în Codul de etică și deontologie profesională. Sistemul național de învățământ superior este organizat pe cicluri de studii – licență, master, doctorat, programe postdoctorale de cercetare avansată, respectiv programe postuniversitare de formare și dezvoltare profesională continuă și programe postuniversitare de perfecționare.

Strategii în domeniul educației și formării profesionale: Strategia pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii 2015-2020, Strategia Națională pentru Învățământ Terțiar 2015-2020, Strategia Națională de Învățare pe Tot Parcursul Vieții 2015 -2020 și Strategia Educației și Formării Profesionale din România pentru perioada 2016-2020, care sunt monitorizate și evaluate.

„Dacă un copil trăiește într-o atmosferă prietenoasă și se simte important, învață să găsească dragostea în această lume.”

(Maria Montessori)

Orizont 2020:

- ⇒ Creșterea accesului la o educație incluzivă și de calitate, inclusiv prin îmbunătățirea confortului elevului și a curriculumului bazat pe competențe, implementarea pachetului social garantat, crearea cadrului normativ pentru serviciile de educație timpurie.
- ⇒ Promovarea culturii antreprenoriale și a deprinderilor necesare în tot sistemul de educație prin reînființarea și/sau modernizarea atelierelor școlare în învățământul profesional și tehnologic; organizarea de concursuri antreprenoriale bazate pe proiecte cu aplicare practică în și între unitățile de învățământ; încurajarea activităților de mentorat voluntar și a parteneriatelor cu mediul de afaceri pe plan local; extinderea societăților antreprenoriale studențești și încurajarea conlucrării acestora cu agenții economici pe bază de contract prin dezvoltarea de parteneriate.
- ⇒ Modernizarea infrastructurii în domeniul educației și formării profesionale conform standardelor UE pentru întregul ciclu educațional, de la educația timpurie ante-preșcolară la studiile post-doctorale și învățarea pe tot parcursul vieții pentru dobândirea de cunoștințe și deprinderi relevante pe piața muncii și asigurarea egalității de șanse indiferent de statut social, sex, religie, etnie sau capacități psihomotorii.
- ⇒ Stabilirea cadrului normativ pentru desfășurarea programelor de formare continuă și stimularea participării la asemenea programe; înființarea centrelor comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale; cointeresarea companiilor în sprijinirea înrolării angajaților în asemenea programe.
- ⇒ Susținerea procesului de învățământ prin programe educaționale extrașcolare și extra-curriculare care să asigure educația pentru sănătate, educația civică, cultural-artistică, științifică, ecologică și educația prin sport.

„Educația întregii lumi este mai presus de orice.”

(Pierre Athanase Larousse)

Ținte 2030 (exemple):

- ⇒ Reducerea ratei de părăsire timpurie a sistemului educațional.
- ⇒ Învățământ axat pe competențe și centrat pe nevoile elevului.
- ⇒ Dobândirea de competențe necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei culturi a păcii și non-violenței, aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă.
- ⇒ Accentuarea rolului educației civice, a principiilor și noțiunilor despre o societate durabilă pașnică și incluzivă, egalitate de gen, despre valorile democrației și pluralismului, despre valorile multiculturalismului, prevenția discriminării și înțelegerea percepției „celuilalt”, despre importanța eradicării violenței în școli.
- ⇒ Modernizarea sistemului de învățământ prin adaptarea metodelor de predare-învățare la folosirea tehnologiilor informaționale și creșterea calității actului educațional.
- ⇒ Organizarea învățământului profesional și tehnic în campusuri special amenajate și dotate.
- ⇒ Extinderea generalizată a facilităților pentru formarea și perfecționarea continuă pe tot parcursul vieții.
- ⇒ Extinderea rețelei de centre comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale.

IV. Dezvoltare durabilă

5 EGALITATE DE GEN

ODD 5

Realizarea egalității de gen și întărirea rolului femeilor și al fetelor în societate

Strategia își propune prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și fetelor, în sfera publică și cea privată, asigurarea participării echilibrate și efective a femeilor și a egalității de șanse la ocuparea posturilor de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

Într-o societate dezvoltată, genul cu care se naște cineva nu trebuie să influențeze perspectivele, demnitatea și calitatea vieții persoanei. Populația României este alcătuită din peste 51% femei. Deși s-au înregistrat progrese în domeniul egalității de gen, persistă unele provocări legate de concepțiile populației în privința rolului femeii în societate și familie, participarea femeilor la luarea deciziilor, disparitatea salarială și violența împotriva femeilor.

În 2017, procentul de ocupare a posturilor de conducere de către femei a fost de 11%, comparativ cu media UE de 25,3%. În plan politic, numărul de femei din cele două Camere ale Parlamentului României este de numai 19,1%, comparativ cu media UE de 29%.

Măsuri adoptate:

- ⇒ Principiul egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați este stabilit prin Legea nr. 202/2002, republicată în iunie 2013, care reglementează măsurile pentru promovarea egalității de șanse și de tratament între femei și bărbați, în toate sferele vieții publice din România.
- ⇒ Din perspectiva Convenției ONU privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Împotriva Femeilor (CEDAW), România și-a asumat de aproape 35 de ani angajamentul și determinarea privind eliminarea discriminării față de femei și adoptarea măsurilor legislative și a altor măsuri necesare pentru eliminarea acestei discriminări în toate formele și manifestările ei.
- ⇒ România a semnat Protocolul Opțional al CEDAW, ratificat în ianuarie 2003. Prin Legea nr. 30/2016, România a ratificat Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeii și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Guvernul României, prin Agenția Națională pentru Egalitatea de Șanse între Femei și Bărbați, cu sprijinul societății civile, a elaborat un pachet legislativ pentru implementarea Convenției.

„Egalitatea de gen nu este despre a distruge sau a distorsiona diferențele dintre bărbați și femei, ci despre a accepta diversitatea tuturor genurilor.”

(Marie-Louise Coleiro Preca, președinta Maltei)

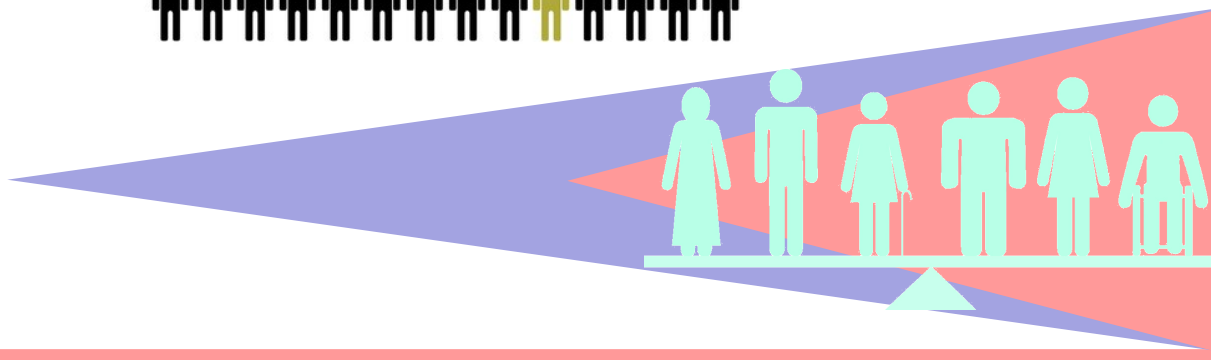
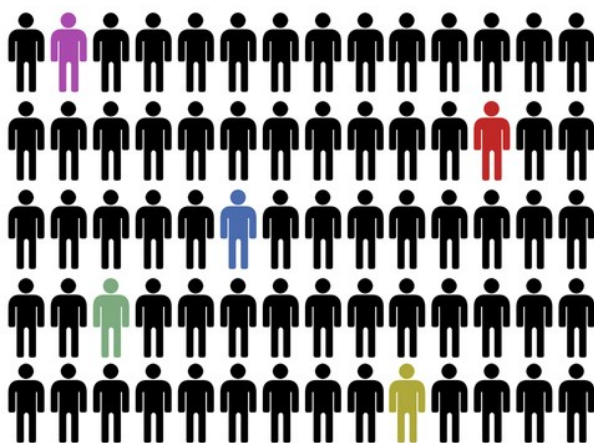
Orizont 2020:

- ⇒ Organizarea de campanii de informare și sensibilizare privind partajarea echitabilă a responsabilităților în cadrul gospodăriei și familiei, îmbunătățirea serviciilor sociale relevante și concilierea obligațiilor profesionale cu viața personală și de familie având ca obiect creșterea implicării bărbaților în viața de familie și frecvențarea cursurilor pentru tineri părinți.
- ⇒ Reglementarea funcției de expert în egalitate de șanse între femei și bărbați și a posibilității desemnării persoanelor cu aceste atribuții în toate instituțiile și autoritățile publice, precum și în companiile private cu peste 50 de angajați.
- ⇒ Crearea unui sistem integrat de monitorizare și raportare privind cazurile de violență domestică.
- ⇒ Includerea perspectivei de gen în programa școlară și în manuale; organizarea unor campanii de informare și sensibilizare pentru combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor.
- ⇒ Monitorizarea implementării dispozițiilor legale privind sănătatea sexuală și reproductivă și organizarea de campanii de informare pentru prevenirea și combaterea abuzurilor sexuale și respectarea drepturilor la nediscriminare și identitate.

„Femeile pot face foarte bine și politici legate de egalitatea de șanse, nu doar supă.”
(Olaoluwa Halimat Abagun, Young Leader din Nigeria)

Ținte 2030:

- ⇒ Continuarea reducerii disparității salariale dintre sexe.
- ⇒ Eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor, în sferile publice și private, inclusiv a traficului, exploatării sexuale și a altor tipuri de exploatare.
- ⇒ Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor și a egalității de șanse la ocuparea posturilor de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

V. Dicționar de termeni

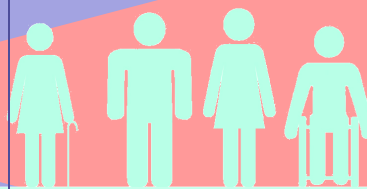
„O bună educație cere ca educatorul să inspire elevului stima și respect, și nu se poate ajunge la aceasta prin nimicirea individualității elevilor și prin asuprirea stimei de sine.”
(Samuel Smiles)

Acces neîngrădit al persoanei cu dezabilități	Accesul fără limitări sau restricții la mediul fizic, informațional și comunicațional. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Acces/ Accesibilitate	Ansamblul de măsuri și lucrări de adaptare a mediului fizic, precum și a mediului informațional și comunicațional conform nevoilor persoanelor cu handicap, factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu handicap în societate. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Discriminare	Orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice. (Ordonanță nr. 137 /2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare)
Discriminare directă	Situația în care o persoană este tratată mai puțin favorabil, pe criterii de sex, decât este, a fost sau ar fi tratată altă persoană într-o situație comparabilă. (Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați)
Discriminare indirectă	Situația în care o dispoziție, un criteriu sau o practică, aparent neutră, ar dezavantaja în special persoanele de un anumit sex în raport cu persoanele de alt sex, cu excepția cazului în care această dispoziție, acest criteriu sau această practică este justificată obiectiv de un scop legitim, iar mijloacele de atingere a acestui scop sunt corespunzătoare și necesare. (Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați)

Discriminare multiplă	Orice faptă de discriminare bazată pe două sau mai multe criterii de discriminare. (Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați)
Discriminare pe criterii de dizabilitate	Orice diferențiere, excludere sau restricție pe criterii de dizabilitate, care are ca scop sau efect diminuarea sau prejudicierea recunoașterii, beneficiului sau exercitării în condiții de egalitate cu ceilalți a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în domeniul politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu. Termenul include toate formele de discriminare, inclusiv refuzul de a asigura o adaptare rezonabilă. (Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de România prin Legea nr. 221/2010)
Dizabilitate	Termenul generic pentru afectări/deficiențe, limitări de activitate și restricții de participare, definite conform Clasificării internaționale a funcționării, dizabilității și sănătății, adoptată și aprobată de Organizația Mondială a Sănătății, și care relevă aspectul negativ al interacțiunii individ-context. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Egalitate de șanse și de tratament între femei și bărbați	Luarea în considerare a capacităților, nevoilor și aspirațiilor diferite ale persoanelor de sex masculin și, respectiv, feminin și tratamentul egal al acestora. (Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați)
Egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați în relațiile de muncă	Accesul nediscriminatoriu la: a) alegerea ori exercitarea liberă a unei profesii sau activități; b) angajare în toate posturile sau locurile de muncă vacante și la toate nivelurile ierarhiei profesionale; c) venituri egale pentru munca de valoare egală; d) informare și consiliere profesională, programe de inițiere, calificare, perfecționare, specializare și recalificare profesională, inclusiv ucenicia; e) promovare la orice nivel ierarhic și profesional; f) condiții de încadrare în muncă și de muncă ce respectă normele de sănătate și securitate în muncă, conform prevederilor legislației în vigoare, inclusiv condițiile de concediere; g) beneficii, altele decât cele de natură salarială, precum și la sistemele publice și private de securitate socială; h) organizații patronale, sindicale și organisme profesionale, precum și la beneficiile acordate de acestea; i) prestații și servicii sociale, acordate în conformitate cu legislația în vigoare. (Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați)

„Nu putem rezolva problemele noastre cu aceeași gândire pe care am folosit-o când le-am creat.”

(Albert Einstein)

VI. Dicționar de termeni

Egalizarea șanselor	Procesul prin care diferitele structuri sociale și de mediu, infrastructură, serviciile, activitățile informative sau documentare devin disponibile și persoanelor cu handicap. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Hărțuire	Situația în care se manifestă un comportament nedorit, legat de sexul persoanei, având ca obiect sau ca efect lezarea demnității persoanei în cauză și crearea unui mediu de intimidare, ostil, degradant, umilitor sau jignitor. (Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați)
Incluziune socială	Setul de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, destinate combaterii excluziunii sociale. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Integrare socială	Procesul de interacțiune dintre individ sau grup și mediul social, prin intermediul căruia se realizează un echilibru funcțional al părților. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Persoană cu dizabilități	Acele persoane cărora, datorită unor afecțiuni fizice, mentale sau senzoriale, le lipsesc abilitățile de a desfășura în mod normal activități cotidiene, necesitând măsuri de protecție în sprijinul recuperării, integrării și incluziunii sociale. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Șanse egale	Rezultatul procesului de egalizare a șanselor, prin care diferitele structuri ale societății și mediului sunt accesibile tuturor, inclusive persoanelor cu handicap. (Legea nr. 448/2006, privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap)
Tratament discriminatoriu	Orice excludere, restricție ori diferență de tratament, direct sau indirect, între femei și bărbați. (Ordonanța de Urgență Nr. 67/2007 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei în cadrul schemelor profesionale de securitate socială)

„Atunci când interacționăm cu oamenii, să ne amintim că nu avem de-a face cu creaturi logice.

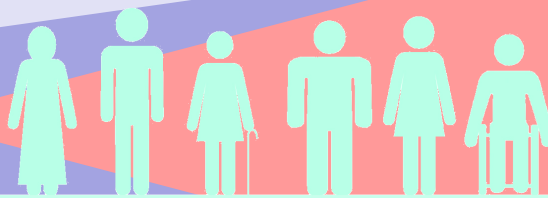
Oamenii sunt creaturi ale emoțiilor, creaturi animate de prejudecăți și motivate de mândrie și vanitate.

(Dale Carnegie)

- ◇ 30 IANUARIE - Ziua internațională a nonviolenței în școală
- ◇ 21 FEBRUARIE - Ziua mondială a lumii materne
- ◇ 4 MARTIE - Ziua mondială a luptei împotriva exploatării sexuale
- ◇ 8 MARTIE - Ziua Națiunilor Unite pentru drepturile femeilor și pace internațională
- ◇ 21 MARTIE - Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale
- ◇ 21 MARTIE - Săptămâna solidarității cu popoarele ce luptă împotriva rasismului și discriminării rasiale
- ◇ 21 MARTIE - Ziua mondială a copiilor străzii
- ◇ 21 MARTIE - Ziua mondială a copiilor cu sindrom Down
- ◇ 2 APRILIE - Ziua mondială a conștientizării autismului
- ◇ 8 APRILIE - Ziua internațională a romilor
- ◇ 15 MAI - Ziua internațională a familiei
- ◇ 17 MAI - Ziua internațională împotriva homofobiei
- ◇ 1 IUNIE - Ziua internațională a copilului
- ◇ 12 AUGUST - Ziua internațională a tineretului
- ◇ 8 SEPTEMBRIE - Ziua mondială a alfabetizării
- ◇ 1 OCTOMBRIE - Ziua internațională a persoanelor în vârstă
- ◇ 5 OCTOMBRIE - Ziua mondială a profesorilor
- ◇ 9 NOIEMBRIE - Ziua internațională împotriva fascismului și antisemitismului
- ◇ 16 NOIEMBRIE - Ziua internațională pentru toleranță
- ◇ 19 NOIEMBRIE - Ziua internațională a bărbatului
- ◇ 3 DECEMBRIE - Ziua internațională a persoanelor cu dizabilități
- ◇ 10 DECEMBRIE - Ziua internațională a drepturilor omului
- ◇ 18 DECEMBRIE - Ziua internațională a imigranților

„Uneori problemele nu necesită o soluție pentru a le rezolva; În schimb, ele necesită maturitate pentru a le depăși.”

(Steve Maraboli)

Bibliografie

Cerghit, I., Radu, I.T., Popescu, E., Vlasceanu, L. – *Didactica, manual pentru clasa a X-a, școli normale*, EDP, București, 1994;

Cristea, Sorin - *Fundamentele pedagogice ale reformei învățământului*, EDP, București, 1994;

Cucoș, Constantin– *Pedagogie*, Editura Polirom, Iasi;

Dan Potolea, Ioan Neacșu, Romiță Iucu, Ion Ovidiu Pânișoară - *Pre-gătirea psihopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 2008;

Gherguț, Alois – *Sinteze de psihopedagogie specială*, Editura Polirom; Iași, 2005;

Gherguț Alois - *Educație incluzivă și pedagogia diversității*, Editura Polirom, Iași, 2016;

Modul Online: Curs Introductiv de Educație Incluzivă, Centrul European pentru Drepturile Copiilor cu Dizabilități, Autor: M. M. Turza, București, 2017, www.educațieincluzivă.info ”.

ORDIN Nr. 5574 din 7 octombrie 2011 pentru aprobarea Metodologiei privind organizarea serviciilor de sprijin educațional pentru copiii, elevii și tinerii cu cerințe educaționale speciale integrați în învățământul de masă;

ORDIN Nr.1985/Nr.1305/ Nr.5805 din 23.11.2016 privind aprobarea Metodologiei pentru evaluarea și intervenția integrată în vederea încadrării copiilor cu dizabilități în grad de handicap, a orientării școlare și profesionale a copiilor cu cerințe educaționale speciale, precum și în vederea abilitării și reabilitării copiilor cu dizabilități și/sau cerințe educaționale speciale;

Vrăsmaș . E., *Introducere in educația cerințelor speciale*, București, Credis, 2004;

<http://www.asociatia-profesorilor.ro>

<https://www.reninco.ro>

„Copiii învață din
ceea ce-i
înconjoară.”

(Maria Montessori)

POCU/73/6/6/Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul pre-universitar în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive

Cod proiect 106266

Titlul proiectului:

DEDICAT

Dascăli pentru
Elevi
Defavorizați -
Intervenții pentru
Combaterea
Abandonului școlar
Timpuriu

Componenta 1 Programul PROFESORI MOTIVAȚI ÎN SCOLI
DEFAVORIZATE

